

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

◆ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΙΛΙΑ ΣΤΟ ΘΑΡΡΟΣ (Γ.Β.Μ.)	97
◆ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΑΙΩΝΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	100
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ (Καθηγ. Άθ. Β. Άδραμίδη)	107
◆ Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ (Χρήστου Α. Φιαμέγκου)	112
◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Η ΑΓΑΠΗ (Πανορμίτη)	119
◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη)	120
◆ ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (Καθηγ. Χρ. Γιαμδριᾶ)	122
◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. Ἐπικοινωνίας τῆς Χ.Ε.Ε.)	123
◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γ.)	126
◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	128

ΕΤΟΣ 68ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2005

ΑΡΙΘ. 660

€ 1,20

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Έπιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 68ον

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2005

Άριθ. 660

ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΙΛΙΑ ΣΤΟ ΘΑΡΡΟΣ

Ἡ ὑποκρισία καὶ ὁ φαρισαϊσμός, μὲ τὴν συμμαχία τοῦ ἄστατου ὄχλου, ἔχουν πιά ὀλοκληρώσει τὸ θεοκτόνο ἔργο τους. Ὁ θεῖος Διδάσκαλος προδομένος, ἐγκαταλελειμμένος κι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀγαπημένους μαθητάς του, ἔχει παραδώσει μέσα σ' ἓνα ἀπερίγραπτο μαρτύριο τὸ πνεῦμα του.

Ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, καλύφθηκε ἀπὸ τὰ βαριά σύννεφα τῆς ἀνθρώπινης κακίας. Τὸ σκοτάδι τὸ πηχτό, τῆς πιὸ ὠμῆς κακουργίας, ἀπλώθηκε πάνω σ' ὀλόκληρη τὴν γῆ. Ὅλα πιά τελείωσαν. Καὶ τώρα πού ὁ ἐκατόνταρχος καὶ «οἱ μετ' αὐτοῦ» φοβισμένοι παρακολουθοῦν «τὰ γενόμενα» καὶ «οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι» γυρίζουν πίσω, χτυπώντας τὰ στήθη τους, κάποια σκιά ἀργοσαλεύει.

Ποιὸς εἶναι; Εἶναι μαθητῆς; Εἶναι φίλος; Εἶναι ἐχθρός; Τί ζητάει τὴν ὥρα αὐτὴ τὴν θλιβερῆ;

Κρατᾶει στὰ χέρια του τὰ πλούσια δῶρα τῆς ἀγάπης του. Ἐκατὸ λύτρα σμύρνας καὶ ἀλόης γιὰ νὰ ἀλείψῃ τὰ ἄχραντα καὶ ματωμένα μέλη τῆς ζωῆς, προτοῦ τεθοῦν στὸ «καινὸν μνημεῖον».

Ὅ,τι τοῦ ἀρνήθηκε ὅταν ζοῦσε, τὸ προσφέρει τώρα στὴν ταφὴ του.

Πολύτιμη ἢ προσφορὰ τοῦ Νικοδήμου. Πόσο πιὸ μεγάλη θὰ ἦταν ἂν προσφερόταν νωρίτερα. Ἀγαθὴ ψυχὴ. Ἄτολμη ὅμως. Ἡ δειλία πού εἶχε ὑπερισχύσει τότε, ξεπεράστηκε τώρα. Πόσον καιρὸ ἢ καλὴ διάθεση πού ἀναφαινόταν, ὑποχωροῦσε μετὰ μπροστὰ στὸν κίνδυνο, στὸ σκῶμμα καὶ τὴν εἰρωνεία καὶ ἔδινε τὴν θέση της στὴν δειλία καὶ τὴν ἠττοπάθεια!

Ἀγαποῦσε τὸν Χριστό. Φοβόταν ὅμως τοὺς ἀνθρώπους. Ἀναγνώριζε τὸ θεϊκὸ μεγαλεῖο τοῦ Κυρίου, χωρὶς ὅμως τὴν τόλμη τῆς ὁμολογίας. Μάταια θὰ τὸν ἀναζητήσουμε ἀνάμεσα στοὺς μαθητάς του. Μιὰ-δυὸ φορὲς θὰ ξεπεράσῃ γιὰ λίγο τὴν δειλία του.

Ἐπισκέπτεται τὸν θεῖο Διδάσκαλο. Ὅχι ὅμως τὴν ἡμέρα. Τὴν νύκτα. Ὅχι φανερά. Κρυφά. Ἡ ἡμέρα ἐγγυμονεῖ κινδύνους, «ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγος γένηται». Ἡ νύκτα προσφέρει ἀσφάλεια ἀπὸ τὰ εἰρωνικὰ βλέμματα τῶν ἀνθρώπων.

Ἄνυπόκριτος ὁ θαυμασμός του μπρο-

στά στο άνυπέρβλητο θεϊκό μεγαλείο: «**Ραββί, οίδαμεν ότι από Θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν ἢ σὺ ποιεῖς...**» (Ἰωάν. γ' 2). Ὁμολογία «μυστική» πού ἀτονεῖ, ὅταν βρεθῆ ἀνάμεσα στους ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους.

«Λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτόν, εἰς ὧν ἐξ αὐτῶν· μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον καὶ γνῶ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῶ· μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; Ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι προφῆτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγγύγερται. Καὶ ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ» (Ἰωάν. ζ' 50-53).

Ὁ φανατισμὸς πού τυφλώνει. Ἡ δειλία πού ἀφήνει ἀνυπεράσπιστη τὴν ἀλήθεια. **«Προφῆτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγγύγερται»;** Ἄλλὰ ἀπὸ ποῦ ἦσαν ὁ Ἡλίας, ὁ Ἰωναῖς, ὁ Ναούμ, ὁ Ὠσηέ; Καὶ τί θὰ ἐμπόδιζε τὸν Θεὸ νὰ ἀναστήσῃ καὶ ἄλλους προφῆτας ἀπὸ τὴν Γαλιλαία; Τέτοιες ὅμως ὁμολογίες ἀπαιτοῦν τόλμη, θάρρος, παρρησία. Αὐτὰ ἀκριβῶς πού ἔλειπαν τὴν ὥρα ἐκείνη.

***

Ἡ ἀρρώστια τῆς ἐποχῆς μας. Νὰ τᾶχουμε καλὰ μὲ ὅλους. Νὰ βολεύουμε τὴν κατάσταση. Νὰ μὴ διακινδυνεύουμε τὴν θέση μας. Καὶ πιὸ πολὺ τὰ συμφέροντά μας, τὴν κοινωνικὴ προβολή μας. Νὰ εἴμαστε Χριστιανοί. Ὅχι ὅμως καὶ «τῶν ἄκρων». Ὁ πολὺς Χριστιανισμὸς βλάπτει. Ὁ λίγος ὠφελεῖ. Σύνθημά μας, νὰ μὴ δυσαρρεστήσουμε κανένα. Νὰ προσαρμολώσουμε.

Ὅταν βλέπουμε τὰ δύσκολα νὰ ξέρουμε νὰ ἐλίσσώμαστε. Νὰ ἀλλάζουμε τακτική. Τί κρίμα!

Ἄλλὰ ἂν αὐτὸ τὸ ἀσπόνδυλο κατασκευάσμα εἶναι πίστη, τότε τί εἶναι ἀπιστία; Ἄν ὁ ἐλιγμὸς λέγεται εὐθεῖα γραμμὴ, τότε ποιά εἶναι ἡ ἴσια γραμμὴ;

Νὰ βλέπουμε τὴν ἀρετὴ νὰ προπηλακίζεται, τὴν ἀγνότητα νὰ συκοφαντῆται, τὴν ἀλήθεια νὰ παραμερίζεται καὶ μεῖς νὰ σιωπᾶμε.

Νὰ ἀντικρίζουμε τὴν δικαιοσύνη νὰ ποδοπατῆται, τὴν πίστη νὰ διώκεται καὶ μεῖς νὰ ψιθυρίζουμε μερικὲς τρεμουλιαστὲς λέξεις.

Νὰ ὀρθώνεται ποικιλόμορφο τὸ ψέμα μπροστά μας, νὰ ἀπειλῆ νὰ στήσῃ τὴν μονοκρατορία του, νὰ ψευτίξῃ τοὺς συνανθρώπους μας καὶ νὰ τοὺς μαζοποιῇ καὶ μεῖς νὰ δειλιάσουμε νὰ τὸ ξεσκεπάσουμε. Νὰ μὴ τολμᾶμε νὰ σαλπίσουμε τὴν ἀλήθεια καὶ προπάτων τὴν μοναδικὴ ἀλήθεια, πού ὑπηρετήσαν μὲ πάθος οἱ μεγάλες, οἱ ἅγιες ψυχές.

Τί φοβερὸ νὰ εἴμαστε καλεσμένοι σὲ μιὰ ἡγετική ἀποστολή καὶ νὰ τὴν ἀρνούμαστε! Νὰ εἴμαστε προορισμένοι γιὰ μιὰ μοναδικὴ εὐθύνη καὶ νὰ τὴν προδίδουμε! Ἄντι νὰ ἐπηρεάζουμε στὸ καλὸ, νὰ ἐπηρεαζώμαστε ἀπὸ τὸ κακὸ. Νὰ ἔχουμε στὴν διάθεσή μας πανίσχυρο ὄπλισμὸ καὶ νὰ τὸν καταθέτουμε ἀμαχητὶ στὴν πρώτη ντουφεκιά τοῦ ἐχθροῦ.

Νὰ εἴμαστε ταγμένοι νὰ φυλάμε Θερμοπύλες καὶ νὰ τὶς ἐγκαταλείπουμε μὲ τὴν ἄτακτη φυγὴ τῆς προδοτικῆς δειλίας μας.

Νὰ βλέπουμε γύρω μας καὶ μέσα μας τὴν παρακμὴ τοῦ θάρρους, ιδιαίτερα αἰσθητὴ στὶς τάξεις τῶν ὑψηλὰ ἱσταμένων, πού ὤφειλαν νὰ εἶναι δέντρα ζωῆς, πλούσια σὲ καρπούς καὶ δὲν εἶναι παρὰ νεκροὶ λουστραρισμένοι πάσσαλοι. Καὶ ἡ ἀντίδρασή μας; Ἄνοχη ἰσοδύναμη τῆς ἐνοχῆς.

Οἱ βάρβαροι μέσα στὶς πόλεις, ὀχυρωμένοι μέσα στὶς ψυχές, ἐλεύθεροι νὰ λεηλατοῦν ἀτίμητους θησαυρούς, τὰ ἱερά καὶ ὅσα τῆς φυλῆς καὶ οἱ ὑγιεῖς δυνάμεις, οἱ «καλοὶ», ἄτολμοι μέσα στὴν ἀκίνησι τῆς ἀδιαφορίας τους.

***

Χθὲς καὶ σήμερα ὁ κίνδυνος τῶν καλῶν, ἡ δειλία, ἡ ἀτολμία. Καὶ ὅμως σαφῆς ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου μας, ὄχι μονάχα στὸν Νικόδημο, ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε πιστό. Τὴν σαλπίζει ὄχι ἀπὸ ἀναπαυτικὸ θρόνο, ἀλλὰ ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ἀπενίζοντας στὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντα τὸν αἱματοδαμμένο Σταυρό: **«Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ»** (Ἰωάν. ιη' 37). Νὰ φανερώσω τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ μαρτυρήσω γιὰ τὴν ἀλήθεια. Καὶ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει διὰ μέσου τῶν αἰώνων σὲ κάθε πιστό.

Πρέπει καὶ σὺ νὰ μαρτυρῆς, νὰ ὁμο-

λογῆς τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ μαρτυρήσης γιὰ τὴν ἀλήθεια. Νὰ ἀνέβης πάνω ἀπὸ τοὺς μικροῦπολογισμοὺς καὶ τὶς σκοπιμότητες. Νὰ ξαναγεννηθῆς, νὰ **«γεννηθῆς ἄνωθεν»**. Ἀπὸ δειλὸς νὰ γίνῃς γενναῖος. Ἀπὸ ἀνθρωπάρεσκος, θεάρεστος. Νὰ φοβᾶσαι ὄχι τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν εἰλικρίνεια, ἀλλὰ τὴν σκοπιμότητα καὶ τὴν ὑποκρισία. Τὶς μεγάλες γραμμὲς τῆς ζωῆς σου νὰ μὴ σοῦ τὶς ὑπαγορεύῃ ἡ γῆ, ἀλλὰ ὁ οὐρανός. Ὅχι τὸ πρόσκαιρο, ἀλλὰ τὸ αἰώνιο. Ὅχι τί ἀρέσει στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τί θέλει ὁ Θεός. Ὅχι νὰ ὑψῶνῃς τὴν σημαία καὶ προτοῦ προλάβουν νὰ τὴν κολπώσουν οἱ ἄνεμοι τῆς ὁμολογίας, ἢ πνοῆ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ τὴν ὑποστέλλῃς ἀπὸ ἥττοπάθεια.

Ὁ Νικόδημος πέρασε ἀπὸ τὴν δειλία στὸ θάρρος, ἀπὸ τὴν μετριότητα στὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀφοσίωση. Κλονίστηκε, λύγισε, σηκώθηκε, νίκησε. Ἐκεῖ στὸν λόφο τοῦ Γολγοθᾶ, μπροστὰ στὸ θαῦμα τῆς σταυρικῆς θυσίας, ἔξησε τὸν πιὸ μεγάλο συγκλονισμό τῆς ζωῆς του. Ἐγίνε νέος ἀνθρώπος, **«ἐγεννήθη ἄνωθεν»**.

Νὰ μπορούσε ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου μας, πού ἀτσάλωσε τοὺς ἁγίους καὶ γιγάντωσε τοὺς μάρτυρες, νὰ γίνῃ καὶ γιὰ μᾶς σήμερα πηγὴ τόλμης καὶ ἡρωισμοῦ, **«δύναμις Θεοῦ»!**

Γ.Β.Μ.

ΣΤΗΝ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΑΓΩΝΑ

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΑΙΩΝΑ

Α'

Τὸν παρελθόντα Ἰούλιον συμπληρώθηκαν τριάντα χρόνια ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ τοῦ Ἀτίλα στὴν Κύπρο. Ἐκτοτε ἐξεδόθηκαν ἐπανεπιλημμένα καταδικαστικὲς ἀποφάσεις ὀργάνων τοῦ Ὁργανισμοῦ Ἠνωμένων Ἐθνῶν κατὰ τοῦ εἰσβολέως, ἐπιχειρήθηκαν διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν κάποια λύση τοῦ προκύψαντος προβλήματος, μὲ σημαντικώτερη ἐκείνη τοῦ καλουμένου σχεδίου Κόφι Ἀνάν, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρξουν θετικὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τοῦ θέματος. Τὰ γεγονότα αὐτὰ προκαλοῦν τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ μία σύντομη ιστορικὴ ἀναφορὰ στὸν ἑλληνισμὸ τῆς Κύπρου καὶ εἰδικώτερα γιὰ τὶς ιστορικὲς συνθήκες κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ περασμένου αἰώνα, τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐκείνου, γιὰ τὸν ὁποῖον ὁ γνωστὸς ἀπὸ τὴν δράση του στὴν κατοχικὴ Ἑλλάδα Ἄγγλος ιστορικὸς C. Woodhouse ἔγραψε: «Μόνον ἓνα γεγονός παρέμεινε βέβαιο καὶ ἀμετάβλητο μέσα σὲ τρεῖς χιλιάδες χρόνια ἱστορία. Ὅποιος καὶ ἂν ἐκυβερνοῦσε τὴν Κύπρο, ἢ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων ἐτῶν (ΙΔ' αἰὼν π.Χ.) ἦταν Ἑλληνας». Καὶ ἦσαν πολλοὶ οἱ ἐπιδρομεῖς καὶ κατακτητὲς ἀνά τοὺς αἰῶνες τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονήσου: Φοίνικες, Ἀσσύριοι, Αἰγύπτιοι, Πέρσες, Ρωμαῖοι, Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος, Ναῖτες, Λουζιτιάν, Γενοβέζοι, Βενετσιάνοι, Ὄθωμανοί, Ἄγγλοι. Μία στρατιὰ ἀτελείωτη ἀπὸ φυλὲς κατακτητῶν, πού τελικὰ δὲν κατάφεραν, ὅπως συμβαίνει μὲ κάθε τι τὸ ἑλληνικό, νὰ κουρσέψουν τὴν ψυχὴ τῶν κατοίκων τοῦ νηιοῦ, τὶς ἀκτὲς τοῦ ὁποῖου ἐπάτησαν μὲ τὸ βαρὺ πέλ-

μα τους, χωρὶς νὰ κατορθώσουν ὅμως νὰ ἀφήσουν ἄλλα ἶχνη διαβάσεως ὡς τὰ σήμερα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐρείπια κτισμάτων καὶ μερικὲς τοὺς λέξεις, πού ἐξακολουθεῖ φιλόξενη πάντα ἡ Κύπρος, νὰ διατηρεῖ στὸ κυπριακὸ λεξιλόγιο. Ἀξιοσημείωτο εἶναι τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους πέντε αἰῶνες ἡ νῆσος ὑπῆρξε ἀντικείμενο πολεμικῆς συρράξεως (1570 - 71) καὶ ἐμπορικῆς διαπραγματεύσεως (1878) μεταξὺ τῶν διαδοχικῶν κατακτητῶν».

Στὸ βιβλίον «οἱ Σουλτάνοι» τῶν ἀμερικανῶν συγγραφέων *Simon and Shulter* (Νέα Ὑόρκη 1973) ἀναφέρεται ὅτι ἓνας Ἑβραῖος ὀνόματι Ἰωσήφ Νατοὶ ἐπισκέφθηκε τὸν Σουλτάνο Σελὶμ Β' τὸν ἐπονομαζόμενον «μεθύστακα» τὸ ἔτος 1570 καὶ τοῦ προσέφερε μία φιάλη κρασί, λέγοντάς του ὅτι ἐὰν τοῦ ἀρέσει δὲν ἔχει παρὰ νὰ καταλάβει τὴν Κύπρο, διότι ἀπὸ ἐκεῖ προέρχεται αὐτό. Ἐκεῖνος, μὴ χάνοντας καιρὸ, διότι τοῦ ἄρεσε ἡ ἰδέα τῆς κατακτήσεως τῆς Κύπρου ἔστειλε ἀμέσως στὴν κυβέρνηση τῆς Βενετίας τὸ ἀκόλουθο τελεσίγραφο: «Ἀφέντης Σουλτάν Σελὶμ Β' τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, Ἀφρικῆς, Ἀφέντης καὶ Βασιλέας ὄλων καὶ πάντων τῶν σκεπτομένων ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν ἄνω Πρόνοια τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ χαλαστῆς τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, ζητῶ τὴν ἄμεση παράδοση τῆς Κύπρου, εἰδεμὴ θέλω ἔλθει κατὰ ἐπάνω σας καὶ θέλω κάμει σὲ σὰς τὸν πλέον ντροπιασμένο θάνατο».

Τὸ τελεσίγραφο ἀπορρίφθηκε ἀπὸ τὴν «Ἀύθεντία» τῆς Βενετίας καὶ ἐπακολούθησε ἐπιδρομὴ τῶν σουλτανικῶν στρατευμά-

των στο νησί, πολιορκία των φρουριών Λευκωσίας και Άμμοχώστου με τελικό αποτέλεσμα την κατάκτηση αυτού από τους Όθωμανούς, η οποία εκράτησε μέχρι του έτους 1878.

Έν τῷ μεταξύ στα χρόνια της ελληνικής επανάστασης του 1821 ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία, πού ὀργάνωσε τὸν ξεσηκωμὸ τοῦ Γένους, δὲν παρέλειψε καὶ τὴν Κύπρο, ὅπου ἔστειλε πράκτορες τῆς προκειμένου νὰ μῆσουν τοὺς ἀρχηγούς τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὰ σχέδια τῆς. Ἐν τῷ μεταξύ πρὸς καταστολὴν τῆς ἐνδεχόμενης ἐξεγέρσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς νήσου ἡ Πύλη ἀπέστειλε 4000 ἄνδρες καὶ μετὰ τὴν ἐκδήλωση τῆς επανάστασης στὴν Πελοπόννησο (25 Μαρτίου) ἐδόθηκε διαταγή γιὰ τὴν σύλληψη τῶν μητροπολιτῶν, ἡγουμένων μονῶν καὶ προκρίτων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἀνῆλθε σὲ 486 ἄτομα.

Στὴν συνέχεια στίς 9 Ἰουλίου 1821 στὴν πλατεία τοῦ διοικητηρίου στὴν Λευκωσία ἐκτελέσθηκαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς καὶ οἱ τρεῖς μητροπολίτες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου ὡς καὶ οἱ ἡγούμενοι μονῶν καὶ πλῆθος ἄλλων κληρικῶν καὶ προκρίτων τῆς νήσου. Νέες ἀγριότητες τῶν Τούρκων εἰς ἄρτος τῶν ἐλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Κύπρου ἐσημειώθησαν καὶ μετὰ τὴν ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου. Ἐκτοτε καὶ μετὰ παρέλευση ἐτῶν μεσολάβησαν μικρὰς σημασίας ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν ἐπίτευξη κάποιας μορφῆς αὐτοδιαχειρίσεως καὶ παροχῆς περιορισμένων προνομίων στοὺς Ἑλληνοκυπρίους ἐκ μέρους τῆς Πύλης.

Β'

Στὴν συνέχεια μετὰ τὴν διάνοιξη καὶ λειτουργία τῆς διώρυγος τοῦ Σουεῦ (1870) ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία κυρία καὶ τῆς νήσου Μάλτας ἀπὸ τὸ ἔτος 1800 στὸ κέντρο τῆς Μεσογείου, προκειμένου νὰ ἔχει ὑπὸ τὸν ἐλεγχό τῆς τὴν θαλάσσια ὁδὸν πρὸς τὶς Ἰνδίες ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν ἀπόκτηση καὶ τῆς Κύπρου.

Εὐκαιρία ἐδόθηκε τὸ ἔτος 1878, ὁπότε

μετὰ τὴν ἴττα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν Ρωσία ἢ Μεγάλῃ Βρεταννία φοβούμενη κάθοδο τῶν Ρώσων στὴν Μεσόγειο ἤλθε σὲ διπραγματεύσεις μετὰ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη καὶ υπέγραψε ἀμυντικὴ συμφωνία μετὰ αὐτὴν, στοὺς ὅρους τῆς ὁποίας συμπεριλαμβάνετο καὶ ἡ ἐκχώρηση τῆς Κύπρου εἰς αὐτὴν: «Ὅπως αὕτη κατέχεται καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀντὶ ἐτησίου τιμήματος 87686 ἀγγλικῶν λιρῶν. Στὰ 307 ἔτη τῆς τουρκικῆς κατοχῆς τῆς νήσου οἱ κατακτητὲς ἐπεχείρησαν τὴν ἐθνολογικὴ ἀλλοίωση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου, ἔτσι ὥστε τὴν στιγμὴ τῆς συνάψεως τῆς ἀγγλοτουρκικῆς συνθήκης τὰ 77% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ νὰ εἶναι καθαρὸαιμοὶ Ἕλληνες καὶ τὰ 22% Τούρκοι.

Οἱ ἐλληνοκύπριοι ἐχάρησαν τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴν, δεδομένου ὅτι πρὸ 14 ἐτῶν ἡ Μεγάλῃ Βρεταννία εἶχε ἐκχωρήσει τὴν Ἑπτάνησο στὴν Ἑλλάδα, πράγμα τὸ ὁποῖο ἤλπιζαν ὅτι θὰ ἐπαναλαμβάνετο καὶ γιὰ τὴν Κύπρο. Ὅμως στὸ αἶτημα τῶν Κυπρίων γιὰ τὴν παραχώρηση τῆς πατρίδας των στὴ Ἑλλάδα, οἱ Ἀγγλοὶ ἀντέτειναν ὅτι μετὰ τὴν συνθήκη μετὰ τὴν Μ. Βρεταννίας καὶ Τουρκίας τοῦ 1878 ὁ σουλτάνος διατηροῦσε δικαίωμα ἐπικυριαρχίας στὴν νήσο, τὸ ὁποῖον παρέμεινε μέχρι τὸ 1914, μετὰ τὴν ἐναρξὴ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Τὸ ἐπιβεβαιώθηκε (1915) ἡ Ἀγγλία στὴν ἐπιθυμία τῆς ὅπως συμματάσχει καὶ ἡ Ἑλλάδα στὴν ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἐκπόρθηση τῶν Στενῶν προσέφερε μετὰ ἐπίσημο ἔγγραφο τῆς τὴν Κύπρο στὴν Ἑλλάδα. Ἡ τότε ἐλληνικὴ Κυβέρνηση, ἐμμένουσα στὴν γραμμὴ τῆς οὐδετερότητας δὲν ἀπεδέχθηκε τὴν βρεταννικὴν προσφορὰ καὶ ἔτσι ἡ Κύπρος παρέμεινε ὑπὸ ἀγγλικὴ διοίκηση, μέχρι τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης (1923), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Τουρκία παρητήθηκε ὀριστικὰ καὶ ἀνεπιφύλακτα ἀπὸ ὅλα τὰ δικαιώματά τῆς, ἐπὶ τῆς Κύπρου. Κατόπιν τούτου τὸν Μάρτιο τοῦ 1925 ἡ Κύπρος ἀνεκηρύχθη ἐπίσημα ἀποικία τοῦ βρετανικοῦ στέμματος.

Ἔτσι παγιώθηκε ἡ βρεταννικὴ ἐξουσία στὴν Κύπρο. Αὐτὴ ἡ ἀπότομη καὶ ἀντίθετη ἐντελῶς πρὸς τοὺς πόθους τοῦ ἑλληνοκυπριακοῦ λαοῦ ρύθμιση ἦταν φυσικὸ νὰ προκαλέσει ζωηρὴ ἀντίδραση στὴν νῆσο καὶ νὰ ἐντείνει τὸν ἐνωτικὸ ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε παύσει ἐκδηλούμενος οὐδὲ πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ἐφθασε ὁ πρῶτος Βρεταννὸς ὑπάτος ἀρμοστής ἐκεῖ. Τὸ ἔτος 1928 ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος προσέθι στὴν δῆλωση ὅτι: «Καίτοι κατὰ τὴν συνθήκη τῆς Λωζάννης ἔπαυσε νὰ ὑφίσταται τὸ κυπριακὸ ζήτημα ἀπὸ διεθνoῦς ἀπόψεως, δὲν ἔπαυσε ὅμως ποτὲ νὰ ὑφίσταται γιὰ τὸν κυπριακὸ λαὸ, ὁ ὁποῖος ζητᾷ ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἐθνικὴ ἀποκατάσταση τῆς νήσου».

Γ΄

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1931 ἐξ ἀφορμῆς ἀξιώσεως τῆς βρεταννικῆς διοικήσεως γιὰ τὴν ἐπιβολὴ εἰδικoῦ φόρου πρὸς ἐξόφληση δανείου, τὸ ὁποῖο εἶχε συνάψει ἡ Τουρκία μὲ ἐγγυήτρια τὴν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ ἐκδηλώθηκε ἐξέγερση τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, πού κατέληξε στὴν πυρπόληση τοῦ Κυβερνείου. Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶχε σοβαρῆς συνέπειες γιὰ τοὺς ἑλληνοκυπρίους. Ἀκολούθησε ἐκ μέρους τῶν Ἑγγλων ἡ ἀποστολὴ στρατιωτικῶν ἐνισχύσεων γιὰ τὴν ἐμπέδωση τῆς τάξεως, διέλυσαν τὸ συμβουλευτικὸ ἀπὸ ἑλληνοκυπρίους σῶμα, προσέβησαν στὶς συλλήψεις τῶν μητροπολιτῶν Κιτίου Νικοδήμου καὶ Κυρηνείας Μακαρίου. Στὴν συνέχεια ἐξόρισαν τοὺς τρεῖς μητροπολίτες Κιτίου Νικοδήμο, Πάφου Λεόντιο, Κυρηνείας Μακάριο, ἐνῶ στὴν ἔδρα του ἔμεινε μόνον ὁ γηραιὸς Ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ΄, ὁ ὁποῖος ἐκήρυξε τὴν Κυπριακὴ Ἐκκλησία ἐν διωγμῷ. Ἐναντι αὐτῶν τῶν δυσμενῶν ἐξελίξεων ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνηση τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου εὐρέθηκε σὲ δύσκολη θέση καὶ παρ' ὅλον ὅτι ἐτήρησε οὐδετέρη στάση ὁ τελευταῖος ἐδήλωσε στὸν Βρεταννὸ πρεσβευτὴ στὴν Ἀθήνα, ὅτι ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ λάβει θέση ὑπὲρ τῶν ἐξοριστῶν ἐπι-

σκόπων. Παράλληλα ἰδρύθηκε στὴν Ἑλλάδα Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ Κυπριακὸ ζήτημα μὲ πρόεδρο τὸν ἔνδοξο ναύαρχο Παῦλο Κουντουριώτη, ἡ ὁποία ἀριθμοῦσε σαράντα μέλη, τὴν δράση τῆς ὁποίας ὑπεστήριζε καὶ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη καὶ ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς σκληρῆς καταπίεσεως ἐκ μέρους τῶν Ἑγγλων κάθε ἐκδήλωση τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, φυσικῶς τῷ λόγῳ εἶχε ἀτονήσει, ἐνῶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἀνέλαβαν νὰ ὑπενθυμίζουν τὸν ἄσβεστον πόθον τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ γιὰ τὴν ἔνωση τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ὑστερα ἀπὸ δύο χρόνια τὸν Νοέμβριο τοῦ 1933 ἀπέθανε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος Γ΄ καὶ δημιουργεῖται ἔτσι θέμα ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου του. Ὁ Ἑγγλος κυβερνήτης ἐτροποποίησε τὸν νόμο περὶ ἐκλογῆς Ἀρχιεπισκόπου εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκλεγεῖ κληρικός, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἀνήκε στοὺς κλίμα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Ἡ ἀνένδοτη στάση τῶν Ἑγγλων στοὺς θέματα τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐξοριστῶν ἀπὸ τὸ ἔτος 1931 Κυπρίων ἱεραρχῶν σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν νέον περὶ ἐκλογῆς νόμο περιόριζε τοὺς ἐκλογίμους σὲ ὀλίγους Κυπρίους ἀρχιμανδριῆτες. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν οἱ Ἑγγλοι ἐπέδιωκαν τὸν ἀποκλεισμὸ ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ στὸν θρόνον τῆς Κύπρου ἐνὸς ἐξωκλιματικοῦ ἀλλὰ ἰσχυρᾶς προσωπικότητος ἱεράρχου καὶ προτιμοῦσαν τὴν ἐκλογὴ ἐνὸς κυπρίου ἀρχιμανδριτοῦ, τὸν ὁποῖον θεωροῦσαν πλέον βολικὸν γι' αὐτοὺς στὴν διακυβέρνηση τῆς νήσου. Ἔτσι μὲ τὴν διαμάχη αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸ Ὑπουργεῖο Ἀποικιῶν τῆς Μεγάλῃς Βρεταννίας, παρήλθαν πολλὰ χρόνια μὲ χρεῦνοντα τὸν θρόνον τῆς Κύπρου, στὴν διάρκειά τῶν ὁποίων τοποτηρητὴς αὐτοῦ ἦταν ὁ μητροπολίτης Λεόντιος. Μετὰ τὸν δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον οἱ Ἑγγλοι ἐδέχθησαν τὴν ἀλλαγὴ τοῦ νόμου περὶ ἐκλογῆς ἀρχιεπισκόπου μὲ εὐρύτερη συμμετοχὴ ὑποψηφίων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐκλεγεῖ ὁ μέχρι τότε τοπο-

τηρητής του θρόνου της Κύπρου Λεόντιος, ο οποίος όμως ύστερα από μικρό χρονικό διάστημα απέθανε.

Δ'

Έν τῷ μεταξύ κατά τὸν χρόνον ἐκδηλώσεως τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδας στίς 28 Ὀκτωβρίου 1940 μέγας ἐνθουσιασμός κατέλαβε καὶ τὸν κυπριακὸ λαό, πού ἐκδηλώθηκε μὲ τὴν συλλογὴ ἐράνων ὑπὲρ τοῦ ἀγωνιζομένου ἔθνους, μὲ σημαιοστολισμούς καὶ μὲ ἐθελοντικὴ κατάταξη τῶν εὐρισκομένων στὴν Ἑλλάδα κυπρίων φοιτητῶν στὸν μαχόμενον ἑλληνικὸν στρατόν. Οἱ Ἄγγλοι ὅμως δὲν ἐπέτρεψαν στοὺς Κυπρίους νὰ ἔλθουν ὡς ἐθελοντὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ καταταγοῦν στὸν ἑλληνικὸ στρατό. Ἐπέτρεψαν ὅμως τὴν κατάταξή των στὸν βρετανικὸ στρατό καὶ 5000 ἐξ αὐτῶν μετεῖχαν στὸ βρετανικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα, τὸ ὁποῖο ἀπεστάλη στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμησε κατὰ τὴν γερμανικὴ εἰσβολὴ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1941.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ μετώπου τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941 καὶ τὴν κατάληψη τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Κρήτης ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ Ἄξονος, ἐζητήθη ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση ἡ ἄδεια ὅπως ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Β' καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἐμμ. Τσουδεροῦ ἐγκατασταθοῦν στὴν Κύπρον, πράγμα τὸ ὁποῖο δὲν ἐγίνε δεκτὸ ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ πλευρά. Ἐξ ἄλλου στὴν διάρκειά τοῦ πολέμου δὲν ἐπετρέπετο στὰ πληρώματα τῶν πολεμικῶν πλοίων τοῦ ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ τὰ ὁποῖα κατὰ καιροὺς ἐλμμενίζοντο στὰ λιμάνια τῆς Κύπρου νὰ ἀποδιδασθοῦν καὶ νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν νῆσο καὶ ἐν γένει οὐδεμία ἐπίσημος δέσμευσις γιὰ τὸ μέλλον τῆς νήσου ἐγένετο ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη βρετανικὴ κυβέρνησις.

Ἐτοι ἐνῶ τὸ τραγοῦδι τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς καὶ μὲ τὴν προσδοκίαν τῆς νίκης μιλοῦσε γιὰ Μεγάλῃ Ἑλλάδι καὶ τρανῇ, πού θὰ ἔπιανε ἀπὸ τῆς Κύπρου τὸ νησί ὡς τὴν Αὐλώνα πού

εἶναι ἑλληνικὴ κ.λ.π., τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν μετὰ τὸ πέρασ τοῦ πολέμου, πρὸς γενικὴ ἀπογοήτευσις, ἡ ἐνσωμάτωσις μόνον τῆς Δωδεκανήσου.

Ἐν τῷ μεταξύ στίς 30 Ὀκτωβρίου 1946 ὑπεγράφη ἀπὸ τὶς ἀγγλικὰς ἀρχὰς καὶ ἡ ἄρση τῆς ἐκτοπίσεως τοῦ μητροπολίτου Κυρηναίας Μακαρίου καὶ τοῦ ἐδίδετο ἡ ἄδεια ἐπανόδου στὴν πατρίδα του. Ἐτοὶ ἐπέστρεψε στὴν Κύπρον τὶς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1946. Μὲ τὴν ἐπιστροφὴν του καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ Λεοντίου κληρὸς καὶ λαὸς ἐστράφησαν πρὸς τὸν γηραιὸν ἀλλὰ γενναῖον Μητροπολίτην Κυρηναίας Μακάριον, τὸν ὁποῖον οἱ ἀγῶνες του καὶ ἡ μακρὰ ἐξορία του τὸν ἀνεβίβασαν σὲ σύμβολο τοῦ ἐνωτικοῦ ἀγῶνα καὶ ὁ Μακάριος ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου εἰς ἡλικίαν 77 ἐτῶν καὶ ἐγένετο ἡ τελετὴ τῆς ἐνθρονίσεώς του τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1946.

Στὴ συνέχεια ἐγίναν ἐκλογὰς ἐπισκόπων καὶ γιὰ τὶς ἄλλες μητροπόλεις καὶ ἔτσι καταρτίσθηκε πλήρως ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Ὁ Μακάριος Β' ἐπανίδρυσεν τὸ Ἐθναρχικὸ Συμβούλιον καὶ προεκήρυξε ὡς κύριον σκοπὸν τῆς ἐθναρχοῦσης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ τὴν ἔνωσις τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Τοῦ ἐθναρχικοῦ Συμβουλίου ἰδρυτῆς καὶ ἐμπνευστῆς ἦταν ὁ νέος Ἀρχιεπίσκοπος Μακάριος Β'. Τὸ συμβούλιον αὐτὸ διέθετε δύο δραστηρίους ἀντιπροέδρους, τοὺς νεοεκληγόντες μητροπολίτες, τὸν Κιτίου Μακάριον (τὸν μετέπειτα Ἀρχιεπίσκοπον καὶ πρῶτον Πρόεδρον τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας) καὶ τὸν Κυρηναίας Κυπριανόν, ἱερωμένους ἐντελῶς διαφοροτικοῦ χαρακτήρα καὶ ἱκανοτήτων. Καὶ οἱ δύο ἦσαν τότε ἡλικίας 38 ἐτῶν καὶ φλογεροὶ πατριῶτες. Παράλληλα ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Μακαρίου Β' καταβλήθη προσπάθεια γιὰ τὴν συστηματικὴν τοῦ ἔργου τῆς κοινωνικῆς πρόνοιαν.

Ἡ ἀπήχησις τὴν ὁποία εἶχαν ὅλες αὐτὲς οἱ ἐνεργεῖαι, τὸ ἔργο τῆς κοινωνικῆς πρό-

νοιας, ή διαφώτιση και ή έθνική καθοδήγηση είχαν άμεσα και έμφανή αποτελέσματα στον κυπριακό λαό. Η έπιρροή τής άριστεράς στον κυπριακό λαό συρρικνώθηκε. Τούτο απέδειξαν και οι δημοτικές εκλογές του Μαΐου 1949, όποτε όλοι οι άγροτικοί όημοι και εκείνος τής Λευκωσίας έπανήλθαν σε έθνικά χέρια, γεγονός τό όποιο είχε σαν συνέπεια και τó ΑΚΕΛ υπό νέα ήγεσία νά πάρει σαφή θέση ύπέρ τής ένωσης με τήν Έλλάδα παρ' όλον ότι πρό διετίας, τó καλοκαίρι του 1947 είχε προσανατολισθεί στην άποδοχή του σχεδίου συντάγματος Γουϊστερ για άυτοκυβέρνηση.

Ε'

Μία εκ τών τελευταίων πρωτοβουλιών του Μακαρίου Β' για τó ένωτικό ζήτημα ήταν ή όργάνωση και ή διενέργεια ένός άτύπου - άτύπου υπό τήν έννοια ότι δέν ήταν με τή σύμφωνη γνώμη τής άγγλικής άρμοστείας - δημοψηφίσματος για τήν έκφραση τής βουλήσεως του κυπριακού λαού για τήν ένωση τής πατρίδος του με τήν Έλλάδα. Εκ τών 224747 δικαιουμένων ψήφου Έλλήνων κατοίκων τής νήσου έψήφισαν ύπέρ τής ένωσης με τήν Έλλάδα 215018. Τό δημοψήφισμα ήταν τόσον έπιβλητικό ώστε ό άνταποκριτής του γαλλικού πρακτορείου είδήσεων νά τηλεγραφεϊ ότι: «Δέν υπήρξε τούτο δημοψήφισμα, άλλα άπογραφή του ελληνικού πληθυσμού τής νήσου».

Μετά τó δημοψήφισμα τó έθναρχικό συμβούλιο εξέλεξε έθνική πρεσβεία τής Κύπρου με έπικεφαλής τόν μητροπολίτη Κυρηναίας Κυπριανόν, ή όποία παρέδωσε τούς τόμους τούς περιέχοντας τά ψηφοδέλτια του δημοψηφίσματος στην ελληνική βουλή, ως έντολοδόχου του ελληνικού λαού. Στην συνέχεια μετέδησαν στο Λονδίνο, όμως εκεί ή άγγλική κυβέρνηση άρνήθηκε νά παράσχει σε άυτούς άκρόαση και ακολουθως τά μέλη τής έν λόγω έπιτροπής έπήγαν στην έδρα του ΟΗΕ στις Ήνωμένες Πολιτείες προς έννημέρωση τών αντιπροσώπων τών κρατών μελών άυτού, επί του κυ-

πριακού θέματος δεδομένου ότι σε πολλούς εκ άυτών ήταν έντονο τó άντιαποικιακό πνεύμα και υπήρχε διάθεση ύποστηρίξεως κάθε λαού, ό όποίος ζητούσε τήν εφαρμογή τής άρχής τής άυτοδιαθέσεως. "Όταν ή κυπριακή αντιπροσωπεία επέστρεψε στις άρχές Δεκεμβρίου 1950 από τις ΗΠΑ στην Άθήνα ή ελληνική κυβέρνηση εκδηλώθηκε έμφανώς ύπέρ του κυπριακού ζητήματος με τήν δήλωση του τότε πρωθυπουργού Σοφοκλή Βενιζέλου ότι τούτο δέν πρέπει νά χρονίσει περισσότερο. Επίσης εκ άφορητής δηλώσεως μέλους τής Βρετανικής κυβέρνησεως ότι ή Έλλάδα ουδέποτε εκζητήσε τήν ένωση τής Κύπρου με άυτήν ό "Έλλην πρωθυπουργός απήντησε ότι «πάντοτε ύφίσταται ελληνική αξίωση για τήν Κύπρο και ότι ή Έλλάδα άναμένει όπως ή Μεγάλη Βρετανία άνταποκριθεί στην αξίωση άυτή».

Συγκεκριμένα στο παρελθόν στις 2 Μαρτίου 1941 κατά τήν έπίσκεψη του τότε άγγλου ύπουργού τών έξωτερικών Άντονυ Ήντεν στην Έλλάδα ό άείμηστος Άλέξανδρος Κορυζής είχε ύπογραμμίσει εις άυτόν και έν όψει τής γερμανικής επιθέσεως τήν άνάγκη για μία χειρονομία εκ μέρους τής Μεγάλης Βρετανίας, ή όποία θα ίσοδυναμούσε με άναγνώριση τής συμβολής τής Έλλάδος στον κοινόν άγώνα και ένθάρρυνση στην επικείμενη σκληρά δοκιμασία του λαού τής. Η άπάντηση του Λονδίνου δυό μήνες άργότερα και έν όψει τής μάχης τής Κρήτης συνοψιζόταν στην άρνηση νά συζητηθεί τó θέμα πριν άπό τόν τερματισμό του πολέμου, όποτε τούτο θα ήταν δυνατόν νά άντιμετωπισθεί στο πλαίσιο τών ειρηνευτικών διαπραγματεύσεων. Έν τώ μεταξύ στις 28 Ίουνίου 1950 ό Μακάριος Β' απέθανε και τόν διεδέχθη ό Μάκαριος ό Γ'. Μετά τήν άνάληψη τών καθηκόντων του ό νέος Άρχιεπίσκοπος και Έθναρχης τής Κύπρου Μακάριος ό Γ' με δεδομένη τήν δεδηλωμένη βούληση τών έλληνοκυπρίων για άυτοδιάθεση και ένωση τής Κύπρου με τήν Έλλάδα επέιξε τις ελληνικές κυβερνήσεις τής περιόδου 1951 - 55 για τήν προσφυγή τής

Ἑλλάδας στὸν ΟΗΕ σχετική μὲ τὸ θέμα αὐτό.

Εἶχε προηγηθεῖ στὶς 17 Ἰουλίου 1954 ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης κατάρθεση προτάσεως ἀπὸ ἐλληνικῆς πλευρᾶς γιὰ συζήτηση τοῦ θέματος αὐτοῦ χωρὶς ἀποτέλεσμα μετὰ τὴν ἀρνηση τῆς Μεγάλης Βρεταννίας νὰ δεχθεῖ διμερεῖς συνομιλίες. Κατόπιν τούτου ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις ἀπεφάσισε νὰ προσφύγει στὸν ΟΗΕ. Καὶ ὁ λαὸς στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο αἰσιοδοξοῦσε καὶ διεκήρυξε μὲ παντοειδεῖς ἐκδηλώσεις τὴν πίστη του στὸ αἶσιον ἀποτέλεσμα. Ὅμως ἡ προσφυγὴ κατετέθη μὲ δυσμενὴ προοπτικὴ λόγῳ τῆς ἐκπεφρασμένης στάσεως τῆς ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν στὶς 12 Δεκεμβρίου 1954 νὰ τηλεγραφήσει ὁ Ἕλληνας πρεσβευτὴς στὴν Οὐάσιγκτον Γ. Μελᾶς πρὸς τὸν Ἑλληνα πρωθυπουργὸ γιὰ τὴν καταψήφισή του σχεδίου.

«Κάποτε θὰ προκαλέσει τὴν ἀπορία στὸ μέλλον, ὅτι τόσο ἡ κριτικὴ τῆς ἀμερικανικῆς στάσεως, ἐφ' ὅσον ἔτσι καλῶς ἢ κακῶς ἔκρινε ὅτι ἐξυπηρετοῦντο τὰ ἀμερικανικὰ συμφέροντα ὅσον, ὅτι ἐζητήσαμε ὑποστήριξη καὶ ἀντ' αὐτῆς μᾶς ὑποσχέθηκαν οὐδετερότητα ὄχι φίλων καὶ συμμάχων, ἀλλὰ ἀπλῶς οὐδετερότητα τιμίων ἀνθρώπων. Μᾶς τὴν ἀρνήθηκαν καὶ μᾶς εἶπαν ὅτι θὰ μᾶς καταψηφίσουν. Καὶ ὅτι θὰ καταψηφίσουν τὰ πάντα: Τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κύπρο, τὴν αὐτοδιάθεση. Ἀφοῦ τὸ ζητοῦσε ὁ κ. Ἦντεν ὁ κ. Τζὼν Φόστερ Ντάλλες (ὑπουργὸς τότε τῶν ἐξωτερικῶν τῶν ΗΠΑ) δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀπειθήσει» σημειώνει ὁ Ἑλληνας διπλωμάτης Χρ. Ξανθόπουλος Παλαμάς.

Στὴν συγκεκριμένη στὸν ΟΗΕ συζήτηση, ὅπως εἶναι φυσικὸ ἢ ἀντίδραση τῆς Ἀγγλίας ὑπῆρξε ἔντονη. Ὁ Ἄγγλος ἀντιπρόσωπος Σελγουῖν Λόυντ στὴν ὁμιλία του ἐνώπιον τῆς ὀλομέλειας μὲ ἀπίστευτη κακεντρέχεια καταφέρθηκε κατὰ τῆς Ἑλλάδας, ἀφήνοντας πολλοὺς ἀπαινιγμοὺς εἰς βάρος της. Μεταξὺ ἄλλων ἀνέφερε ὅτι μπο-

ροῦν νὰ ἀνακινηθοῦν μειονοτικὰ ζητήματα ἐναντίον τῆς χώρας μας. Δεῖγμα τὸ παρακάτω πικρόχολο σχόλιο καὶ κακόβουλο ἀγγλικῆς ἐφημερίδας: «Ἐὰν τὸ κυπριακὸ μέλλει νὰ ἀχθεῖ ἐνώπιον τοῦ ΟΗΕ γιὰ νὰ μὴ ἐρευνηθεῖ προηγουμένως τὸ πρόβλημα τῆς Μακεδονίας. Οἱ «Μακεδόνες» ἀπὸ μακροῦ ζητοῦν, ὡς λέγουν, τὴν ἐλευθερία τους ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ ζυγὸ. Γιατὶ τὰ παραπάνω αὐτὰ νὰ μὴ καταλάβουν τὴν πρώτη θέση στὴ συνέλευση τοῦ ΟΗΕ». Ἐμμέσως, θὰ λέγαμε, ἡ Ἀγγλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδας. Μὲ χρηματοδότηση καὶ πολιτικὴ καθοδήγηση τῶν Ἀγγλων ἔκανε τὴν ἐμφάνισή της ἡ «Ἐπιτροπὴ πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ὀργανώσεων τῆς Μακεδονίας», ποὺ ἰσχυρίζονταν ὅτι ἐκπροσωποῦν 100 χιλιάδες «Μακεδόνες» στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες καὶ στὸν Καναδᾶ.

ΣΤ'

Ὁ Ἀλέξ. Παπάγος, πρωθυπουργὸς τότε τῆς Ἑλλάδας, μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς διπλωματικῆς μάχης γιὰ τὸ κυπριακὸ ἀνέθεσε στὸν ἀντιστράτηγον Κοσμᾶ τὴν ὀργάνωση ἀνταρτικῶν ἀγῶνα στὴν Κύπρο καὶ στὴν 1 Ἀπριλίου 1955 ἀρχίζει αὐτὸς ὁ ἀγῶνας ἀπὸ τὸν Γ. Γρίβα Διγενῆ. Εἶναι ἡ γενέθλιος ἡμέρα τῆς ΕΟΚΑ. Ὁ Κοσμᾶς μὲ μικρὸν ἀριθμὸ συνεργατῶν καὶ φίλων κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ στηρίξει τὸ ἀντάρτικο τοῦ Διγενῆ. Ἀλλὰ ὁ ἀγῶνας θὰ ἀρχίσει χωρὶς ἀξιόλογη προπαρασκευὴ μὲ ἀβέβαιη οικονομικὴ κάλυψη καὶ χωρὶς οὐσιαστικὴ πρόβλεψη γιὰ τὴν περαιτέρω πορεία του. Τὰ πάντα θὰ ἀφεθοῦν στὴν ἀναμφισβήτητη γενναιοῦτητα τοῦ Διγενῆ καὶ τὸν ἰσχυρὸ χαρακτήρα του, καθὼς καὶ στὴν παραδειγματικὴ εὐψυχία τῶν ἀνδρῶν του. Ὅπως ὅμως θὰ ἀποδείξουν τὰ πράγματα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ ἕναν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος θὰ ἀποβλέπει ὄχι στὸ ὀλοκαῦτωμα ἀλλὰ στὴν νίκη. Ἦταν φανερὸ ὅτι τὸ ἀντάρτικο ἐπιχειρήθηκε ὡς συνέχεια τῆς διπλωματικῆς μάχης ποὺ δὲν εἶχε κερδηθεῖ. Καὶ αὐτὴν τὴν μάχη δὲν θὰ τὴν σώσει οὔτε ὁ σκληρὸς ἀγῶ-

νας του Διγενή, ούτε αργότερα ή μεραρχία του ελληνικού στρατού που θα σταλεί μυστικά στην Κύπρο.*

Δύο μήνες αργότερα, μετά την έναρξη της δράσεως της ΕΟΚΑ την 1 Ιουλίου 1955 η Βρετανική Κυβέρνηση ανήγγειλε την σύγκλιση τριμερούς διασκέψεως στο Λονδίνο για τὸ Κυπριακό. Ὁ Μακμίλλαν ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν στὴν κυβέρνηση Ἦντεν, ὁ ὁποῖος εἶχε διαδεχθεῖ τὸν Τσώρτσιλ, εἶχε ἤδη θέσει σὲ ἐφαρμογὴ τὸ σχέδιο, τὸ ὁποῖο προέβλεπε ὅτι τὸ κυπριακὸ θὰ ἀποτελοῦσε ἐφεξῆς διαφορά μεταξύ Ἑλλάδας, Βρετανίας καὶ Τουρκίας καὶ ὄχι μόνον ἑλληνοαγγλικὴ διαφορά, ὅπως συνέβαινε μέχρι τότε. Μὲ τὴν ἐμφάνιση τῆς ΕΟΚΑ ὁ ἀγώνας θὰ μετεφέρετο στὴν Κύπρο καὶ οἱ βρεταννοὶ ἔκριναν ὅτι ἡ Τουρκία ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρισθεῖ ὡς τρίτη ἐνδιαφερόμενη χώρα.

Ἡ διάσκεψη τοῦ Λονδίνου, ἡ ὁποία συνήλθε στὶς 29 Αὐγούστου 1955 ὄχι μόνον ἀπέτυχε, ὅπως ἀνεμένετο, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐμμονὴ βρετανικὴ ἐνθάρρυνση ἐπυροδότησε τὴν ἐπιδείνωση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων. Κατὰ τὴν διάρκεια ἀκόμη τῆς Διασκέψεως ὁ τουρκικὸς ὄχλος προέβη εἰς πρωταφανεῖς βανδαλισμοὺς καὶ βιαιοπραγίες εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ στὴν Σμύρνη ἐπετέθη ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν οἱ ὁποῖοι ὑπηρετοῦσαν στὸ ἐκεῖ στρατηγεῖον τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ μὴ ἐπανέλθουν πλέον. Τὸ κυπριακὸ καὶ ἡ ἐπιδείνωση τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων, κρίσιμα θέματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μονοπωλοῦν σχεδὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινῆς γνώμης. Στὴν Κύπρο συνεχίζεται ἔντονος ὁ ἀγώνας τῆς ΕΟΚΑ καὶ στὴ Ἀθήνα ἐπικρατεῖ ἀναταραχὴ. (Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛ. Κ ΣΤΑΘΑΚΗΣ

---

* Στὴν στρατολογία ἀγωνιστῶν γιὰ τὴν ΕΟΚΑ συνέβαλαν σὰν ἄλλοι ἐθναπόστολοι οἱ θεολόγοι τῆς ἀδελφότητος ΖΩΗ μαζὶ μὲ τοὺς Κυπρίους πνευματικούς ἐργάτες καὶ τοὺς ἐκπαιδευτικούς καθηγητὲς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα (μέλη τῆς ΧΕΕΛ) οἱ ὁποῖοι ἐπέτυχαν τὴν καλλιέργεια συνειδητῆς χριστιανικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀφύπνισης τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Ἑλλήνων τῆς Κύπρου. Ἔτσι προοίμασαν ὄχι ἀπλῶς ἀνθρώπους ἀλλὰ ἐθνικοὺς ἀγωνιστὲς. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν έναρξη τοῦ ἀγώνα ἡ Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Ἐνωσις Νέων καὶ Νεανίδων καὶ οἱ ἄλλες χριστιανικὲς ὀργανώσεις καὶ τὰ σωματεῖα ἔγιναν κέντρα προετοιμασίας καὶ ἐπιστρατεύσεως Ἀγωνιστῶν. Ἀπὸ τὶς αἰθουσὰς τοῦ στρατολογήθηκαν οἱ ἀγωνιστὲς τῆς ΕΟΚΑ. Ἡ πίστη στὸν Θεὸ καὶ ἡ ἀρετὴ, πνευματικὰ ἐφόδια τὰ ὁποῖα παρήχθησαν οἱ Χριστιανικὲς Ὄργανώσεις, ὁ ἐνθου-

σιασμὸς ποὺ μετᾶγγισαν στὶς νεανικὲς αὐτὲς ψυχές, συνέτελεσαν στὸν ἀγωνιστικὸ παλμὸ ἀπαραίτητον γιὰ τὴν Κυπριακὴ ἐποποιΐα τῶν ἐτῶν 1955 - 59.

Στὸν τομέα τῆς Παιδείας μέχρι τὸ 1955 πολλοὶ καθηγητὲς ἤρθαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ δίδαξαν τὰ Κυπριωτὸπουλα πόσο πολὺτιμη εἶναι ἡ ἐθνικὴ ἐλευθερία καὶ πόσα ποτάμια αἵματος ἔχουν χυθεῖ γιὰ νὰ κερδηθεῖ αὐτή. Τὰ ἔμαθαν νὰ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα Ἑλλάδα μὲ τὴν ἐνδοξὴ ἱστορία της καὶ τὴν ἀκτινοβολία τοῦ πολιτισμοῦ της. Καὶ τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Κύπρου ἔσκυψαν νὰ ξεδιψάσουν στὰ γάργαρα νερὰ τῆς ἑλληνικῆς κληρονομιάς.

Παναγιώτα - Παναγοπούλου Ρουπίνα
Περιοδικὸ «Ἑλληνοχριστιανικὴ Ἀγωγή».

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΥΓΕΙΑΣ Η 7 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Ἡ υγεία στὴ ζωὴ μας δὲν εἶναι οὔτε αὐτονόμη οὔτε προσφερόμενο ἀγαθό. Ἀποκτᾶται, καὶ μάλιστα χρειάζεται κόπος, σὲ μιὰ διαρκῆ προσπάθεια. Ἐξαρτᾶται δὲ ἀπὸ διαφόρους παράγοντες ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς μας. Αὐτὸς δέ, σήμερα περισσότερο, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν τρόπο τῆς δικῆς μας ζωῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ζωῆς τῶν ἄλλων γύρω μας. Καὶ πάλι, ὄχι μόνον. Ὅμως,

Τί εἶναι ἡ υγεία;

Ὅχι βεβαίως ἀπλῶς ἡ ἀπουσία τῆς ἀρρώστιας. Διότι ἡ ἔννοια τῆς «υγείας» εἶναι δυναμικὴ καί, κατὰ τὸν Παγκόσμιον Ὄργανισμό Ὑγείας (Π.Ο.Υ.)¹ ἡ υγεία ὀρίζεται ὡς «ἡ κατάστασις τῆς πλήρους φυσικῆς, ψυχικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας τοῦ ἀτόμου». Ὅμως, καὶ ὁ ὀρισμὸς αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ θεωρεῖται πλήρης διότι, ἡ λέξις «φυσική» ὑπονοεῖ τὴν σωματικὴν, ἡ λέξις «ψυχική» τὴν συναισθηματικὴν καὶ ὄχι τὴν ψυχικὴν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν ἔννοια τοῦ ὄρου. Ὅμιλεῖ δὲ περὶ «ἀτόμου» καὶ ὄχι περὶ προσώπου, ὅπως εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ καὶ θεωρεῖται πληρέστερος ὁ ὀρισμὸς ποὺ ἔδωσε ἡ «Ἱατρικὴ τοῦ Προσώπου» ἢ τῆς «Προσωπικότητος»² σύμφωνα μὲ τὸν ὀποῖο: «Ἑγεία καλεῖται ἡ κατάστασις τῆς πλήρους σωματικῆς, ψυχικῆς, πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῆς ἀρμονικῆς συνεργασίας μεταξύ τους». Ἦταν δὲ ἀπαραίτητο νὰ προστεθεῖ καὶ ἡ «ἀρμονικὴ συνεργασία τῶν εὐεξιῶν», διότι μπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς ἓνα «τέρας σωματικῆς υγείας», νὰ τοῦ λείπει ὅμως π.χ. ἡ κοινωνικὴ εὐεξία, ἢ νὰ μὴ ὑπάρχει «ἀρμονικὴ συνεργασία» μὲ αὐτὴν, καὶ νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς ὡς «ταῦρος ἐν ὑαλοπωλείῳ» ἢ ὅπως ἓνας... «χοῦλιγκαν» τῶν γηπέδων...

Μὲ τὴν τέτοια ὀλοκληρωμένη πλέον ἀντίληψη περὶ «Ἑγείας», ἄς ἐξετάσουμε,

Ἀπὸ τί ἐξαρτᾶται ἡ υγεία;

Κατὰ τὴν ἐπιστῆμην τῆς Βιολογίας, ὁ «ἄνθρωπος εἶναι ζῶον λογικὸν τὸ ὁποῖον γεννᾶται, τρέφεται, αὐξάνεται, πολλαπλασιάζεται, γηράσκει καὶ ἀποθνήσκει».

Ἡ υγεία τοῦ ἀνθρώπου, ὡς «βιολογικοῦ ὄντος» καὶ ὡς «προσώπου», ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὸ πῶς τρέφεται καὶ ἀνατρέφεται, πῶς αὐξάνεται, ποῦ καὶ πῶς μεγαλώνει ἀλλὰ καὶ ὠριμάζει σωματικῶς, ψυχικῶς ἢ συναισθηματικῶς, κοινωνικῶς ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς. Ἀκόμη, ἀπὸ τὸ πῶς γηράσκει καὶ τελικῶς πῶς ἀποθνήσκει. Ἀπαριθμῶ, λοιπόν:

1. Ὁ ἄνθρωπος παρουσίασε κατανάλωσιν τροφῶν αὐξημένην μὲ θερμίδες κατὰ 22% ἀπὸ τὸ 1960 μέχρι τὸ 1985, σὲ σχέση μὲ τὶς ἀνάγκης του³. Οἱ ὁποῖες ἀνάγκης μειώθηκαν σημαντικὰ μὲ τὴ σύγχρονη τεχνολογία τῆς ἐργασίας, τὴν ὑποκινητικότητα μὲ τὴν εὐρύτερη διάδοσιν τῶν μέσων μετακινήσεως, καὶ τὴν μικρότερην σωματικὴν ἀσκήσιν ἢ καταπόνησιν. Μὲ ἀποτέλεσμα τὴν εὐκολότερη αὐξηση τοῦ σωματικοῦ βάρους καὶ τὴν παχυσαρκία «ἢ ὅποια: α) προδιαθέτει σὲ νοσήματα, β) ἐπιβαρύνει ὑπάρχοντα, γ) γίνεται αἰτία ἀναπτύξεως νέων, δ) δυσχεραίνει τὶς χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις καὶ παρατείνει τὴν μετεγχειρητικὴν πορεία, αὐξάνει τὴν θνησιμότητα κατὰ γεωμετρικὴν πρόοδον καὶ συντέμνει τὸ «προσδόκιμον τῆς ἐπιβιώσεως», δηλαδὴ τὴν «ἐλπίδα ζωῆς» τοῦ ἀνθρώπου.

2. Πολλὰ ἀπὸ τὰ εἶδη διατροφῆς ἐμπεριέχουν φυσικὰ ἢ τεχνητὰ βλαπτικὰ γιὰ τὴν υγείαν συστατικὰ: Ἀρκετὰ δὲ ἀπὸ τὰ συνηρητικὰ εἶναι καρκινογόνα ἢ προάγουσιν

τή καρκινογένεση. Με τὸ μαγειρεμένο φαγητό, ἰδίως τὸ ψημένο στὴν «πλάκα» ἢ στὰ «κάρβουνα», ὁ ἄνθρωπος καταπίνει κάθε μέρα 2 - 2,5 γραμμάρια καμμένης ὀργανικῆς ὕλης, ποσοστὸ τῆς ὁποίας ἐμπεριέχει καρκινογόνες οὐσίες³. Ἡ διατροφή με σιτία πλούσια σὲ ζωικά λιπαρὰ ὀξέα, πρωτεΐνες καὶ ἄλατα εἶναι ἐπιζήμια. Διότι: α) Ἡ βρῶση πλουσίαν σὲ λίπη σιτίων ἀπαιτεῖ τὴν ἐκκριση περισσοτέρας χολῆς, καὶ τὰ πολλὰ χολικά ἄλατα στὸ ἔντερο συντελοῦν στὴν ἀνάπτυξη καρκίνου. Ἐπὶ πλέον,

β) Τὸ οἰνόπνευμα ἐπιτείνει τὴν βλαπτικότητα τῶν λιπῶν, πολλαπλασιάζοντάς τιν. Στους καπνιστὲς μάλιστα δεκαπλασιάζει τὴν πιθανότητα καρκίνου τοῦ οἰσοφάγου, ὅταν τὰ 10 τοιγάρτα γίνονται 20.

γ) Ἡ μεγάλη κατανάλωση ἁλατος (ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δυσμενὴ ἐπίδρασή του στὴν ὑπέρταση καὶ στὴν ἀρτηριοσκλήρωση) συμβάλλει στὸν σχηματισμὸ νιτροσαμινῶν, με ἀποτελεσμα τὴν προαγωγή τῆς ἀναπτύξεως καρκίνου τοῦ στομάχου. Περισσότερες νιτροσαμίνες ὑπάρχουν στὰ καπνιστὰ κρέατα καὶ ψάρια. Τὸ θέμα εἶναι γενικότερο διότι:

Ἐνάλογα στοιχεῖα τῆς διατροφῆς συμβάλλουν στὴν ἀνάπτυξη ἢ τὴν προαγωγή ἀναπτύξεως καρκίνου στὸν οἰσοφάγο, στὸ πάγκρεας, στὸ συκώτι, στὸν μαστό, στὰ νεφρὰ καὶ στὴν οὐροδόχο κύστη³. Μένει ἀνοιχτὸ τὸ θέμα τῶν κινδύνων ἀπὸ μεταλλαγμένες τροφές. Διατυπώθηκαν καὶ πολλές ἐπιφυλάξεις.

3. *Οἱ συνθήκες ἐργασίας στὸ «μικροπεριβάλλον»* (ὅπως χαρακτηρίζεται ὁ χώρος τῆς καθημερινῆς διαβίωσης: τὸ σπίτι, κλειστοὶ χώροι ἐργασίας, αἶθουσες ἀναμονῆς, μαγαζιά, καφενεῖα, κέντρα διασκέδασης, ἐστιατόρια κ. ἄ. στὰ ὁποῖα παραμένει κανεὶς γιὰ μακρὸ χρονικὸ διάστημα, κάθε μέρα ἢ συχνὰ καὶ ἐπὶ χρόνια) ἐπηρεάζουν σημαντικὰ τοὺς παράγοντες τῆς ὑγείας.

4. *Τὸ εὐρύτερο φυσικὸ περιβάλλον* με τὴν ρύπανση τῆς ἀτμόσφαιρας στὶς βιομηχανικὲς περιοχές, ἐπηρεάζει τὴν ὑγεία. Στὶς μεγάλες πόλεις ἐπίσης, με τοὺς στενοὺς δρό-

μους καὶ τὰ ὑψηλὰ κτίρια καὶ τὸν δύσκολα ἀνανεούμενο ἀέρα, τὴ μεγάλη κίνηση ὀχημάτων τὰ ὁποῖα ἐκπέμπουν ποικίλους ρυπαντὲς, κ. ἄ.

5. *Ποταμοί, λίμνες καὶ θάλασσες*, ρυπαίνονται ἀπὸ χημικὰ ἢ ραδιενεργὰ ἀπόβλητα ἐργοστασίων ἢ ἀπὸ βιολογικὰ ἀπόβλητα. Ἡ ραδιενεργὸς ρύπανση με βιομηχανικὰ ἀπόβλητα ἢ διαφυγῆς (π.χ. Τσέρνομπιλ, Κοζλοντοῦϊ, ὡς τὰ πλὸ κοντινὰ σὲ μᾶς) «μολύνει» τὸ νερὸ ποὺ πίνουμε, εἰσέρχεται στὴ βλάστηση (δημητριακὰ, λαχανικὰ καὶ διάφορα φρούτα) ἢ στὰ ζῶα (με τὴν βοσκή) τῶν ὁποίων τρῶμε τὸ κρέας ἢ τὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα ἢ στὰ ψάρια στὰ ὁποῖα συσσωρεύεται, καὶ με τὴ βρῶση εἰσάγεται στὸν ἀνθρώπινο ὀργανισμὸ.

Ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἐμφάνιση κάποιας μορφῆς καρκίνου σὲ παιδιὰ, καθορίζεται νωρὶς, ἀκόμη καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ γέννηση, ἐξ αἰτίας ἀτμοσφαιρικῶν ρύπων με χημικὰ ἀέρια, τὰ ὁποῖα ἀπορροφοῦνται ἀπὸ τὴν ἔγκυο καὶ μεταφέρονται στὸ ἔμβρυο μέσω τοῦ πλακούντα.

6. *Ἡ μείωση τοῦ στρώματος τοῦ ὄζοντος* στὴν γύρω μας ἀτμόσφαιρα, ἀπὸ τοὺς χλωριοφθοριωμένους ὑδρογονάνθρακες, με τὰ διάφορα σπρέϋ, τὸ φρέον καὶ διάφορα ἄλλα, ἐπὶ πλέον ἐκείνης ἀπὸ τὴν «τρίπα τοῦ ὄζοντος» στὴν στρατόσφαιρα, συντελεῖ στὴν αὔξηση τῆς υπεριώδους ἀκτινοβολίας ποὺ φθάνει στὸ σῶμα μας, με ἀποτέλεσμα τὴ συχνότερη πρόκληση τοῦ βασικοκυτταρικοῦ καρκίνου τοῦ δέρματος, τοῦ ἀκανθοκυτταρικοῦ ὁποῖος κάνει καὶ μεταστάσεις, καὶ τοῦ κακοήθους μελανώματος, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπὸ τοὺς πλὸ κακοήθεις καρκίνους.

7. *Τὸ φαινόμενο τοῦ θερμοκηπίου*, με τὴν υπερθέρμανση τῆς ἀτμόσφαιρας ἀπὸ τὴν ἐκπομπὴ μεγαλυτέρων ποσοτήτων διοξειδίου τοῦ ἀνθρακα -προϊὸν καὶ αὐτὸ τοῦ τρόπου ζωῆς μας- μαζί με τὴν ἀποψίλωση τῆς γῆς ἀπὸ τὰ δάση καὶ τὴν μείωση τοῦ διαθεσίμου νεροῦ, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀλλοίωση τῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν τοῦ πλανήτη μας, με δυσμενεῖς ἤδη τὶς ἐπιδράσεις στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ ζοφε-

ρότερη την προοπτική για το μέλλον. Υπολογίζεται ότι μέχρι τώρα, έχουν εξαφανισθεί μερικές χιλιάδες «είδη» εκ του φυτικού βασιλείου.

Προβλέπεται δε ότι, με το λιώσιμο των πάγων στους Πόλους της Γης, θα ανέβει ή στάθμη του νερού στις θάλασσες, και πολλά παράλια μέρη θα κατακλυσθούν υπό των υδάτων. Άλλοι, παραθαλάσσιες περιοχές θα μεταβληθούν σε ξερό τοπίο σαν τη Σαχάρα... Αυτά προβλέπονται για το άπώτερο μέλλον που όμως ενδέχεται να συμβούν πριν από το τέλος του τρέχοντος αιώνα, πριν από το 2100.

Εκτιμήσεις - Διαπιστώσεις

1. *Το 1980 πέθαναν 6 εκατομμύρια άνθρωποι από καρκίνο* ο οποίος, από την 8η σειρά στον κατάλογο των αιτιών θανάτου στη δεκαετία του '70, ανέβηκε στη 2η σειρά μετά από τα καρδιοαγγειακά νοσήματα. Υπολογίζεται μάλιστα ότι το έτος 2005, τα 6 αυτά εκατομμύρια θανάτων θα γίνουν 8 ή ακόμη περισσότερα και ότι, ο ένας στους τρεις Ευρωπαίους θα προσβάλλεται από κάποια μορφή καρκίνου. Στην Ελλάδα το 1985 είχαμε 90.000 θανάτους από τους οποίους οι 18.000, δηλαδή 1 στους 5, από καρκίνο. Το 1991 ο αριθμός των τέτοιων θανάτων έφθασε στις 27.000, δηλαδή ήδη ο ένας στους 3 από καρκίνο³. Έξ αυτών η διατροφή ευθύνεται για το 35%, το κάπνισμα για το 30%, ο επαγγελματικός καρκίνος για το 3% και γενικά ο τρόπος ζωής ευθύνεται για το 75% των περιπτώσεων καρκίνου.

2. *Από το κάπνισμα* ως τη μοναδική αιτία νοσήσεως και θανάτου, πεθαίνουν μέσα σ' ένα χρόνο από καρδιοαγγειακά νοσήματα, καρκίνο, πνευμονικό έμφύσημα και διάφορα άλλα: Στον κόσμο ολόκληρο 3.000.000 άνθρωποι, στην Ευρώπη 1.000.000 και στη Ελλάδα 20.000 - 25.000 άνθρωποι, δηλαδή δεκαπλάσιοι από όσους στα αυτοκινητιστικά δυστυχήματα.

Οι σημερινοί 10.000 ή 15.000 θάνατοι την ημέρα στον κόσμο από το κάπνισμα, προβλέπεται ότι θα αυξηθούν στις 28.000

το έτος 2025· και ότι από τους σημερινούς νέους θα πεθαίνουν τότε 2.000.000 τον χρόνο, εξ αιτίας του καπνίσματος και μόνον.

Οι γυναίκες, απ' ότου άρχισαν να καπνίζουν συστηματικά, έχασαν τα 7 χρόνια ζωής που ζούσαν προηγουμένως περισσότερο από τους άνδρες⁴.

3. *Το Έιτς (AIDS)*, το σύνδρομο επίκτητης ανοσοποιητικής ανεπάρκειας πρωτοαναγνωρίστηκε κλινικώς το 1981. Φάρμακο θεραπείας, ειδικό για την αρρώστια αυτή, δεν είναι όρατο στον επιστημονικό ορίζοντα· και η πιθανότητα ανακαλύψεως του έμβολίου απομακρύνεται, λόγω των δυσκολιών από τον ιό και τις διάφορες ποικιλίες του, γνωστές ήδη σε «οικογένειες» πολυπληθείς με διάφορους αντιγονικούς χαρακτήρες, από την συνεχή τροποποίηση πολλών από τις χιλιάδες νουκλεοτίδια του περιβλήματός του, τα όποια κωδικοποιούν τον γονότυπό του⁵. Ο ιός μεταλλάσσεται ταχύτατα.

Κατά τα πρώτα χρόνια της εμφανίσεως του AIDS, υπήρχε η εντύπωση ότι μόνον ένα 10% από τους φορείς θα νοσούσαν τελικά. Σήμερα, εκφράζεται απλώς μια κάποια έλπιδα ότι ενδέχεται, κάποιοι από τους φορείς, που μπορεί να θάνουν και μέχρι το 5 ή και 10% από αυτούς, να μη νοσήσουν. Τόσοι μόνον. Το ζήτημα αυτό δεβασώς θεωρείται ένδιαφέρον και έχει κινητοποιήσει τους έρευνητές προς μελέτη των πιθανών αιτιών, και με την έλπιδα για το ένδεχομένο ανακαλύψεως του ποθητού έμβολίου ή μιās κάποιας θεραπείας. Όμως, βάσει σε σκέψεις το ότι κάτι τέτοιο πιθανόν να χρειασθεί ακόμη και 20 ή 25 χρόνια· όπως το διατύπωσε ακόμη και ο Λιούκ Μοντανιέ, αυτός που ανακάλυψε τον ιό του AIDS.

Η ασθένεια επεκτείνεται ασταμάτητα. Τα 11.000.000 των φορέων το 1992 έγιναν 14.000.000 το 1993. Ανέβηκαν στα 25.000.000 το 1996, στα 34.000.000 το 1998 με παιδιά τα 3.000.000 εξ αυτών. Και πριν δύο χρόνια, όπως προεβλέπετο από τους επιδημιολόγους στα 40.000.000. Και

τώρα, ίσως έχουν πλησιάσει και τα 60.000.000, διότι και αυτό έχει αναφερθεί... Ένώ οι μισοί από τους μολυνθέντες... έχουν ήδη πεθάνει. (Σημ. Έκτενέστερα για το AIDS, στις ΑΚΤΙΝΕΣ, Άπριλιος 2004: «Το AIDS στο τέλος του 2003», του ίδιου).

Προσβάλλονται δὲ περισσότεροι νέοι ἄνθρωποι καὶ τῶν παραγωγικῶν ἡλικιῶν, ὀδηγώντας καὶ σὲ κατάρρευση ἀκόμη καὶ εὐρωςτες οἰκονομίες κρατῶν. Ἐπὶ πλέον, ἔχουν προκύψει καὶ 14 ἑκατομμύρια ὄρφανὰ παιδιὰ ἐπειδὴ ἔχουν χάσει τοὺς γονεῖς τους ἀπὸ τὴν ἀσθένεια αὐτή.

Ἐπολογίζεται ὅτι τὸ 80% περίπου τοῦ συνόλου τῶν περιπτώσεων μολυσμένων ἀπὸ τὸν ἰὸ τοῦ AIDS ἐντοπίζεται στὴν Ἀφρικὴ. Μὲ ἐκρηκτικὲς πλέον καὶ τὶς διαστάσεις ἐξαπλώσεως καὶ πρὸς τὴν Νότια Ἀσία. Ὁ δὲ κίνδυνος εὐρύτερης διασπορᾶς στὶς περισσότερες προηγμένες χώρες ἐπαυξάνεται, ἀπὸ τὴν ἀθρόα μετανάστευση ἀτόμων γιὰ μιὰ «καλύτερη ποιότητα ζωῆς».

Στὶς ὁμάδες ὑψηλοῦ κινδύνου (α. ὁμοφυλόφιλοι, β. τοξικομανεῖς μὲ ἐνδοφλέβια χρῆση ναρκωτικῶν καὶ γ. πολυμεταγχιζόμενα ἄτομα) προσετέθησαν ὡς 4η ὁμάδα ὑψηλοῦ κινδύνου τὰ ἄτομα τῆς «σεξουαλικῆς ἀπελευθέρωσης» καὶ τὰ «πολυσεξουαλικά» ἄτομα. Μεταξὺ μάλιστα τῶν ἀμφοτεροφυλόφιλων, τῶν πολυγαμικῶν καὶ τῶν τοξικομανῶν, οἱ ὁποῖοι περιφρονοῦν τὶς ὀδηγίες προφυλάξεως, καταλογίζεται ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν ἀλματώδη αὐξηση τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ Ἐϊτς οἱ ὁποῖοι μολύνθηκαν ἀπὸ ἑτεροφυλοφιλικὲς σχέσεις.

Τὸ ποσοστὸ τῶν τέτοιων περιπτώσεων σὲ κάποιες χώρες τοῦ κόσμου ἔφθασε στὸ 40% καὶ 50%, στὴν δὲ Κεντρικὴ καὶ Ἀνατολικὴ Ἀφρικὴ μέχρι καὶ τὸ 80 - 90%. Ὅποτε πλέον ἡ κατάσταση ἐκφεύγει ἀπὸ τὶς δυνατότητες ἐλέγχου. Ἐπολογίζεται δὲ ὅτι τὸ 70 - 90% τῶν νεωτέρων περιπτώσεων μολύνσεως μὲ AIDS, προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑτεροφυλοφιλικὴ μετάδοση (*Montagnier*).

Στὴν πατρίδα μας, τὸ ποσοστὸ τῶν ἀσθενῶν μὲ ἑτεροφυλοφιλικὴ μετάδοση, ἀπὸ 3,2% πρὶν 10 χρόνια ἔφθασε ἤδη ἀπὸ

πέρυσι στὸ 25% περίπου. Μοιάζουμε δηλαδὴ σὺν μιὰ φωτογραφία τραβηγμένη σὲ ἄλλες χώρες πρὶν 6 ἢ 8 χρόνια ἢ ἀκόμη καὶ 10 χρόνια. Καὶ ἀντὶ νὰ διδασκόμεθα, δείχνουμε σὺν νὰ διαζόμεσθε νὰ «ἐκσυγχρονίσουμε» τὴν εἰκόνα μας.

Ἡ «κάθετη» μετάδοση τοῦ ἰοῦ ἀπὸ τὴν ἔγκυο γυναίκα στὸ παιδί ποὺ γεννᾶ, αὐξάνεται ἀναλόγως ἐφ' ὅσον ἡ σχετικὴ δεξαμενὴ περιπτώσεων διευρύνεται.

Ἡ Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν 15η θέση στὴν Εὐρώπη πρὶν λίγα χρόνια, ἀνέβηκε στὴν 9η θέση ὥστε ἡ Πολιτεία νὰ ἔχει ἐκπέμψει καὶ «σήμα κινδύνου». Ἴσως νὰ φταίει καὶ ἡ κακὴ ἢ μὴ ἐπαρκὴς ἢ κατὰλληλη «Ἐνημέρωση». Ὅμως, μᾶς διακρίνει καὶ ἓνας ἀχαρηκτήριτος «στρουθοκαμηλισμὸς» ἀκόμη καὶ ἓνας ἐπιτόλαιος «ῶχαδερφισμὸς», ὡσὺν τὸ θέμα νὰ ἀφορᾶ μόνον τοὺς ἄλλους, καθόλου δὲ καὶ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους καὶ τὸν καθένα μας.

4. *Ἀπὸ τὴν κατάχρηση τῶν ἀντιβιοτικῶν* πολλὰ νέα στελέχη μικροβίων ἔχουν ἀναπτυχθεῖ, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνθεκτικὰ στὰ γνωστὰ φάρμακα. Καὶ ἡ ἀνακάλυψη νέων φαρμάκων εἶναι πολὺ δύσκολη. Τόσο πού πολλοὶ φοβοῦνται ὅτι μπορεῖ νὰ ἐπανεέλθουμε καὶ στὴν πρῶ τῶν ἀντιβιοτικῶν ἐποχῆ.

5. *Τὰ ναρκωτικά* ἔγιναν γιὰ πολλοὺς... «τρόπος ζωῆς»⁶. Ἐχουν διεισδύσει παντοῦ, ἐπεκτείνεται δὲ δραματικὰ ἡ διάδοσή τους σὲ ὅλο καὶ πιὸ νεαρὰ ἄτομα. Τὸ «γιατὶ σήμερα τὰ ναρκωτικά», ἀπασχολεῖ τοὺς ἐρευνητές· μὲ ὄχι ἱκανοποιητικὲς ὁμως ἐρμηνεῖς. Διαπιστώνεται ἐπίσης μεγάλη σύγχυση γύρω ἀπὸ βασικὰ θέματα, ἡ ὁποῖα ἐπιτείνει τὶς δυσκολίες πρὸς μιὰ ἀποτελεσματικότερη τακτικὴ. Ποιὰ ὁμως θὰ μπορούσε νὰ εἶναι αὐτὴ ὅταν ἀπὸ τοὺς θεωρουμένους ὡς «ειδικούς» ὑποστηρίζονται ἀκόμη καὶ διαμετρικὰ ἀντίθετες ἀπόψεις;

Ὅπως ἄποτε, ὄχι ἢ... «φιλελευθεροποίηση», ἢ «ἀποποινικοποίηση» ἢ ἡ «νομιμοποίηση τῶν ναρκωτικῶν». Αὐτῶν μάλιστα πουθενὰ στὸν κόσμον δὲν ἀποτολμήθηκε ἡ ἐφαρμογὴ τους. Ὅπου δὲ ἐφαρμόσθηκε ἡ διάθεση τῆς ἠρωϊνῆς στοὺς ναρ-

κοξαρτημένους από το κράτος (Αγγλία 1959, Σουηδία 1965, Δανία 1971) ή την Τοπική Αυτόδιοίκηση (Μάντσεστερ, Λίβερπουλ, Φραγκφούρτη παλαιότερα, Ζυρίχη - Λέτεν πιό πρόσφατα), παντού άπétυχε⁶.

Και το πολυδιαφημισθέν πρότυπο της 'Ολλανδίας βάλλεται πλέον από παντού, διότι ή κατάσταση έγινε ανεξέλεγκτη στο έσωτερικό της χώρας: τó δέ Άμστερνταμ κέντρο και σταυροδρόμι έμπορίας ναρκωτικών (ήρωϊνης κυρίως) από την Άνατολή πρós τή Δύση, και αντίστροφως για τó πέ- ρασμα τής κοκαΐνης πρós τήν Εύρoπη ως τήν νέα πλέον άγορά. Τά παγκόσμια «Καρ- τέλ» με Άσιάτες και Λατινοαμερικανούς κινούνται άνετότερα στή χώρα αυτή με τήν έλαστική έφαρμογή τών νόμων⁶. Διαπιστώνεται δέ και ότι... ενδίδουν στίς πιό «φιλε- λεύθερες» άπόψεις κράτη και άνθρωποι οί όποιοι αισθάνονται σέ άπόγνωση και συν- θηκολογούν με ένα πνεύμα ήττοπάθειας, με τήν μειοδοτική αντίληψη: «Πρέπει νά μά- θουμε νά ζούμε και με τó πρόβλημα τών ναρκωτικών». Έτσι όμως... «άνοίγουν οί άσχοί του Αϊόλου». Έμεις, άς μή τούς μι- μηθούμε!... Θά είναι καταστροφικό!

6. *Οί άρχαιοί ήμων πρόγονοι* θεωρού- σαν άξιους περιφρονησεως εκείνους οί όποιοι έπιναν «οΐνον άκρατον», τó κρασί άνέρωτο και χωρίς μέτρο.

Όμως στίς σύγχρονες κοινωνίες τά οι- νοπνευματώδη ποτά έγιναν τρόπος ζωής. Τόσο πού σχεδόν κάθε βράδυ, νέοι άνθρω- ποι περισσότερο, καταναλώνουν «ξεροσφύ- ρι» πυκνά συνήθως ποτά και σέ ποσότητες σημαντικές. Ό άλκοολισμός πλέον σέ πολ- λές χώρες άριθμεί 4 - 12 φορές περισσότε- ρους από όσους όλα μαζί τά ναρκωτικά ή έξαρτησιογόνες ούσιες. Στόν τόπο μας ό άλκοολισμός παρατηρείται σέ μεμονωμένα άτομα, για τήν ώρα. Προβλέπεται όμως ότι θά γίνει μείζον πρόβλημα κατά τά έπόμeνα χρόνια.

Κάποτε θά πρέπει νά άποκτήσουμε επί- γνωση και του ότι ό άλκοολισμός αναφέρε- ται ήδη ως ή τρίτη πληγή εις βάρος τής

ύγείας σέ παγκόσμια κλίμακα, μετά τά καρ- διοαγγειακά νοσήματα και τόν καρκίνο.

Συμπεράσματα

1. Τó βασικό συμπέρασμα έξ όλων αυ- τών είναι ότι ή υγεία τών ανθρώπων παρα- βλάπτεται από τόν τρόπο τής ζωής του κα- θενός αλλά και του στενότερου ή ευρύτε- ρου κοινωνικού περιβάλλοντος.

2. Πολλές φορές τά άποτελέσματα δέν είναι άμέσως όρατά, δέν γίνονται έγκαιρως άντιληπτά ή συμμετέχουν στή δημιουργία τους και παράγοντες οί όποιοι είναι δύσκο- λο νά αναγνωρισθοούν ή νά μελετηθοούν με- μονωμένα.

3. Τó θέμα τής υγείας τών ανθρώπων δέν άποτελεί πρόβλημα του κάθε ενός, μό- νον. Είναι γενικότερο και πολύπλευρο. Έκτός από ιατρικό, είναι και πρόβλημα κοινωνικό, πρόβλημα τής πολιτείας, πολ- λές φορές δέ όχι μόνον ενός κράτους, ιδίως σέ ό,τι άφορά στούς φυσικούς και τούς εκ του περιβάλλοντος παράγοντες. Έτσι, έκτός από τήν άτομική υγεία, τó θέμα ανά- γεται και σέ πρόβλημα «υγείας για όλους» τούς ανθρώπους.

Η 'Υγεία για «Όλους» όμως, είναι τε- ράστιο θέμα...

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Β. ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

Καρδιολόγος

Καθηγητής Πανεπιστημίου Άθηνών

ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ:

1. Παγκόσμιος Όργανισμός 'Υγείας: 'Υγεία για όλους. Άπό τόν Έθνικό Όργανισμό Φαρμάκου. Έκδ. 'Επτάλοφος.
2. Μηλίγκος Μ.: 'Ο Paul Tournier και ή 'Ιατρική τής Προσωπικότητας. Άθήνα, 1989.
3. Έλληνική Άντικαρκινική Έταιρεία:
  - α. Διατροφή και Καρκίνος, 1991.
  - β. Περιβάλλον και Καρκίνος 1991.
  - γ. Κάπνισμα και Καρκίνος 1992.
4. Άβραμίδης Άθ. Β.: Κάπνισμα. Τó άλλο νέφος μέσα μας. «Άκρίτας», Άθήνα, 3η έκδ. 1994.
5. Άβραμίδης Άθ. Β.: A.I.D.S. ('Εϊτζ)... με άπλά λόγια. «Άκρίτας», Άθήνα, 2η έκδοση, 1996.
6. Άβραμίδης Άθ. Β.: Η άπομυθοποίηση τών ναρ- κωτικών... και έλπίδα. «Άκρίτας», Άθήνα, 3η έκδ. 1994.

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Οι δύο πρώτοι αιώνες τής τουρκοκρατίας, ο 15^{ος} και ο 16^{ος}, αποτελούν για τόν Έλληνισμό τόν πραγματικό μεσαίωνα.

Βαθύτατη άγνοια επικρατούσε σέ όλα τά στρώματα του πληθυσμού και ή παιδεία του γένους ήταν ανύπαρκτη.

Ό Κωνσταντίνος Κούμας, ένας σπουδαίος λόγιος, δάσκαλος και συγγραφέας, στο 12τομο έργο του «Ιστορία των ανθρωπίνων Πράξεων», πού εκδόθηκε στη Βιέννη τó 1832, γράφει ότι μελέτησε τόν 1472 Άρχιερατικό Κώδικα τής Μητροπόλεως Λαρίσης και άνακεφαλαιώνει τή μελέτη του αυτή ως έξης:

«Γράμματα με βαρβαρικήν σύνταξιν, με άνορθογραφίαν άπίθανον και εις αυτάς τών Μητροπολιτών τας ύπογραφάς, γεμίζουσι τόν ειρημένον κώδικα.

«Γώρα έρωτώ, εάν οι Μητροπολίται και οι Έπίσκοποι δέν ήξευραν να ύπογράψωσιν τó όνομά τους, εάν ό πλούσια εισοδήματα έχων πάντοτε Μητροπολίτης Λαρίσης δέν εύρισκε γραμματέα να του γράψει τά πρακτικά τής Μητροπόλεως, πού εύρίσκετο τότε ή παιδεία του γένους».

Η πτώση τής πνευματικής στάθμης του Έλληνισμού έφθασε σέ τέτοιο σημείο, ώστε μερικοί νεώτεροι ιστορικοί να κάνουν λόγο για ρήγμα στην πολιτισμική παράδοση του έθνους.

Υπήρξαν άσφαλώς σκόρπιες άπόπειρες για κάποια εκπαιδευτική κίνηση, όμως οι άπόπειρες αυτές ήσαν τόσο αδύναμες, ώστε δέν άφηναν παρά ελάχιστα ίχνη τής παρουσίας τους.

Γι' αυτό και ό Κούμας τις χαρακτηρίζει «άμυδρά και διψαλέα λυχνάρια, άραιότατα κείμενα μεταξύ παχυτάτου σκότους».

Μπροστά σ' αυτή τή ζοφερή κατάστα-

ση ήταν έπιτακτική ανάγκη να άναληφθούν συντονισμένες πρωτοβουλίες για να άναστραφεί τó κλίμα.

Μιά όμως τόσο μεγάλη προσπάθεια μόνο ή Έκκλησία μπορούσε να άναλάβει. Γιατί μόνο αυτή άναγνωριζόταν από τους Τούρκους σαν νόμιμη άρχή πού είχε όχι μόνο θρησκευτική αλλά και πολιτική έξουσία πάνω σέ όλους τους ύπόδουλους χριστιανούς.

Άπό τά πρώτα χρόνια τής τουρκοκρατίας γύρω από τόν Πατριάρχη συγκεντρώθηκαν, εκτός από τους άνωτέρους έκκλησιαστικούς άξιωματούχους και άρκετοι λόγιοι πού δέν είχαν καταφύγει στη Δύση, καθώς επίσης επανήλθαν και όρισμένες έπιφανείς οικόγένειες πού είχαν φύγει μακριά από τήν Κωνσταντινούπολη για να σωθούν από τήν τουρκική λαίλαπα.

Αυτοί άπετέλεσαν τήν πνευματική ήγεσία του γένους. Είναι όλοι αυτοί πού έπειδή διέμεναν στη συνοικία του Φαναρίου, όπου από τó 1603 είχε έγκατασταθεί τó Πατριαρχείο, όνομάστηκαν Φαναριώτες. Όλοι αυτοί, κάποια στιγμή, συμφώνησαν πώς οποιαδήποτε σκέψη για έλευθερία, για τήν όποία από τότε μιλούσαν, δέν θα ήταν δυνατή χωρίς παιδεία.

Συμφώνησαν ότι ή πρώτη φροντίδα πού θα έπρεπε να συγκεντρώσει προσπάθειες και χρήματα θα έπρεπε να είναι για τήν παιδεία. Για τήν παιδεία, πού δίνει γνώσεις, άρετή και άξιοσύνη, πού κάνει τους ανθρώπους δυνατούς να στηρίζονται στα χέρια τους και στα μυαλά τους. Για τήν παιδεία πού φωτίζει.

Η άρχή έγινε με τή Σύνοδο πού συνήλθε τó 1593 από τόν Πατριάρχη Ίερεμία τó Β' τόν Τρανό στην Κων/λη.

Ἡ Σύνοδος μὲ τὸν 7^ο κανόνα τῆς προέ-
τρεπε τὸν κάθε Μητροπολίτη καὶ Ἐπίσκο-
πο στὴν ἐπαρχία του νὰ φροντίζει καὶ δα-
πανᾷ ὅσα μπορεῖ, γιὰ νὰ μάθουν τὰ σκλα-
δόπουλα τὰ θεῖα καὶ ἱερά γράμματα καὶ νὰ
βοηθᾷ μὲ ὅση δύναμη εἶχε τοὺς δασκά-
λους, ποὺ ἤθελαν νὰ διδάσκουν μαθητές.

Ἔτσι ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 17^{ου} αἰώνα πα-
ρατηρεῖται πνευματικὴ ἀνάκαμψη, ὅταν μὲ
τὴν ὑποστήριξη καὶ τὴν φροντίδα τῆς Ἐκ-
κλησίας ἄρχισαν νὰ ἰδρύνονται σχολεῖα σὲ
πολλὰ μέρη.

Στὸν πολλαπλασιασμό τῶν σχολείων
συνετέλεσαν καὶ ἄλλοι παράγοντες ὅπως:
Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῶν Ἑλλήνων κα-
θὼς καὶ ἡ ἀκμὴ τῶν ἐλληνικῶν κοινοτήτων
τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἰδίως τῆς Βενετίας.

Οἱ κοινότητες αὐτές ἵδρυσαν σχολεῖα,
στὰ ὁποῖα φοιτοῦσαν, ὄχι μόνο τὰ παιδιά
τῶν Ἑλλήνων ποὺ ἔμεναν ἐκεῖ ἀλλὰ καὶ
πολλὰ ἐλληνόπουλα ἀπὸ τὴν τουρκοκρα-
τούμενη Ἑλλάδα, σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα
χορηγοῦσαν ὑποτροφίες.

Ἐπίσης ἔοτελναν βιβλία στὰ σχολεῖα τῆς
ὑπόδουλης χώρας καθὼς καὶ χρήματα καὶ
πολλοὶ πλούσιοι ὁμογενεῖς τοῦ ἐξωτερικοῦ
διέθεσαν τεράστια ποσὰ γιὰ τὴν ἵδρυση σχο-
λείων σὲ διάφορες πόλεις τῆς πατρίδας.

Στὸν 17^ο αἰώνα ἐγινε ἡ ριζικὴ ἀναδιορ-
γάνωση τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς τῆς
Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸ Θεόφιλο Κο-
ρυδαλέα μὲ τὴ γενναία οἰκονομικὴ ἐνίσχυ-
ση τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτη καὶ δα-
σκάλου Μανολάκη Καστοριανοῦ.

Κατὰ τὸν ἴδιο αἰώνα ἰδρῦθηκαν ὀνομα-
στὲς σχολές στὴν Τραπεζοῦντα, τὰ Γιάννε-
να, τὴν Ἀθήνα καὶ σὲ ἄλλες πόλεις καθὼς
ἐπίσης ἰδρῦθηκε τὸ πρῶτο τυπογραφεῖο
στὴν Κων/λη μὲ τὴν φροντίδα τοῦ ὀνομα-
στοῦ Πατριάρχου Κύριλλου Λούκαρη.

Ἡ πρόοδος τῆς παιδείας ἐντάθηκε τὸν
18ο αἰώνα μὲ τὴν ἵδρυση πολυάριθμων σχο-
λείων καὶ τὴν ἀνάδειξη πολλῶν δασκάλων
καὶ λογίων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν.

Κάθε πόλη ποὺ ἀποκοτοῦσε κάποια οἰ-
κονομικὴ ἄνεση ἔσπευδε νὰ ἰδρῦσει σχολεῖο
καὶ νὰ προσκαλέσει τοὺς πιὸ ἱκανοὺς δα-

σκάλους γιὰ νὰ διδάξουν.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ ὀνομαστὰ σχολεῖα ποὺ
ἰδρῦθηκαν τότε, εἶναι ἡ Πατριμάδα Σχολή,
ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολή τῆς Σμύρνης, ἡ Ἀθω-
νιαδά Ἀκαδημία, ἡ Ἀκαδημία τῆς Μοσχο-
πόλεως καὶ τῶν Κυθωνιῶν, ἡ Παλαμαία
Σχολή τοῦ Μεσολογγίου, τὸ Γυμνάσιο τῆς
Χίου, ἡ Σχολή τῆς Δημητσάνας καὶ πολλὲς
ἄλλες.

Ὁ αἰώνας αὐτὸς σηματοδοτεῖται ἀπὸ
τὴν παρουσία τοῦ ταπεινοῦ καλόγερου
Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, τὸν ὁποῖον ἡ ἱστορία
χαρακτηρίζει ὡς «τὸν ἐπιβλητικότερο ἀνα-
γεννητὴ» τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Τουρ-
κοκρατίας.

Σὲ κάθε τόπο ποὺ διάβαινε ὁ φλογερὸς
ἐκεῖνος ἐθναπόστολος, σὲ κάθε πόλη καὶ
χωριὸ ποὺ δίδασκε, πρώτη του φροντίδα
ἦταν νὰ ξεσηκώσει τὸν κόσμο, νὰ κάνει τοὺς
ἀδελφούς του νὰ ἀγαπήσουν τὴν παιδεία.

«Δὲν βλέπετε, ἔλεγε στοὺς ἀκροατές
του, ὅτι ἀγρίευσε τὸ Γένος μας ἀπὸ τὴν
ἀμάθειαν καὶ ἐγίναμεν ὡς τὰ θηρία;

«Διὰ τοῦτο σᾶς συμβουλεύω νὰ κάμετε
σχολεῖο διὰ νὰ ἐννοεῖτε τὸ ἅγιον Εὐαγγέ-
λιον καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία».

Καὶ σὲ ἄλλη εὐκαιρία τόνισε καὶ αὐτὰ
τὰ βαρυσήμαντα:

«*Χαρίσατέ μου καὶ ἓνα σχολεῖο ἐδῶ εἰς
τὴν χώραν σας νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιά μας
γράμματα, νὰ ἡξεύρουν ποῦ περιπατοῦνε.
Καλύτερα νὰ ἔχεις εἰς τὴν χώραν σου σχο-
λεῖον ἐλληνικόν, παρὰ νὰ ἔχεις θρύσες καὶ
ποταμούς, διατὶ ἡ θρύσις ποτίζει τὸ σῶμα,
τὸ δὲ σχολεῖο ποτίζει τὴν ψυχὴν».*

Τὸ ἔργο του μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ
ὡς θάυμα, ἀφοῦ μὲ τὴ δική του προτροπή
καὶ φροντίδα ἰδρῦθηκαν περισσότερα ἀπὸ
230 σχολεῖα.

Ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 19^{ου} αἰώνα, κάτω ἀπὸ
τὴν ἐπίδραση τοῦ Κοραῆ ἡ ἐλληνικὴ παι-
δεία μπαίνει σὲ νέα φάση.

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς ἀναδείχθηκε ὁ
κορυφαῖος δάσκαλος τοῦ Γένους, ὁ ὁποῖος
μὲ τὰ σοφὰ του συγγράμματα ποὺ ἀπέπνεαν
ἄδολο πατριωτικὸ συναίσθημα, ἀγωνίσθη-
κε γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ

έθνους, προσπαθώντας να διαδοθεί σ' αυτό ή παιδεία, όχι μόνο του μυαλού αλλά και της καρδιάς, του «στήθους» όπως έλεγε.

Με την καθοδήγησή του ιδρύονται μωντέρνα σχολεία, ικανά να ανταποκριθούν στις σύγχρονες κοινωνικές και εθνικές ανάγκες.

Τέτοια σχολεία ιδρύθηκαν στις Κυδωνίες, τα Γιάννενα, τη Σμύρνη, τη Χίο, το Βουκουρέστι, την Αθήνα, τις Μηλιές του Πηλίου και την Κέρκυρα, όπου ιδρύθηκε το 1807 ή Ίονιος Ακαδημία.

Όπως και παλαιότερα το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως φροντίζει, μετά την ίδρυση ενός σχολείου, να έπικυρώνει την ιδρυτική του πράξη με σιγίλλιο και να διασφαλίζει τη λειτουργία και κυρίως την παρουσία του σχολείου.

Προκαλεί άληθινό θαυμασμό και βαθύτατη συγκίνηση και εύλογη έθνική ύπερηφάνεια, ό σχεδόν άπίστευτος, αλλά όμως άπόλυτα έξακριβωμένος, μεγάλος αριθμός των σχολείων που συστάθηκαν και λειτουργησαν στις έλληνικές χώρες έπί τουρκοκρατίας.

Ό Τρύφων Ευαγγελίδης στο δίτομο έργο του «Η Παιδεία έπί Τουρκοκρατίας», που έρευνησε πολλά άρχεία, πριν άπό 70 χρόνια άναφέρει την ιστορία περίπου 500 σχολείων.

Όλα αυτά τα σχολεία καλλιέργησαν με συνέπεια την παιδεία και την πίστη, την έθνική και θρησκευτική συνείδηση και ένότητα, το άκμαίο πατριωτικό φρόνημα και το φλογερό πόθο της έλευθερίας.

Ό Άνθιμος Γαζής έλεγε ότι το σχολείο της εποχής εκείνης άναδείχθηκε «ή πηγή όλων των καλών της κοινωνίας, ή πηγή του πατριωτισμού και της άρετης, ή πηγή της άληθινής έλευθερίας και ευδαιμονίας».

Δέν ήταν όμως μόνο τα σχολεία που άνθησαν τα πρώτα χρόνια του 19^{ου} αιώνα, αλλά υπήρξε μιá γενικευμένη πνευματική πρόσδος.

Είχε άρχισει ένας άπροσδόκητος έκδοτικός πυρετός: Λεξικά, έγκυκλοπαίδειες, έθνικά κείμενα, σχολικά βοηθήματα, φιλο-

σοφικά λεξικά.

Όπως λέει ό Ίάκωβος Ρίζος Νερούλος «στα πρώτα χρόνια του 19^{ου} αιώνα έκδόθηκαν στο Παρίσι, Βιέννη, Λειψία, Μόσχα, Ίάσιο και Κωνσταντινούπολη, περισσότερα άπό 3000 συγγράμματα, όπως έπίσης κυκλοφορούσαν στην Ελλάδα και 4 περιοδικά πολιτικά και φιλολογικά».

***

Άκολουθούν όρισμένα στοιχεία για τα σχολεία, τους δασκάλους και τους μαθητές.

A. ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Τρεις είναι οι τύποι των σχολείων που δημιουργήθηκαν την περίοδο αυτή:

α. Τα κοινά σχολεία που προσφέρουν στους μαθητές τη στοιχειώδη μόρφωση και άντιστοιχούν με τα Δημοτικά Σχολεία των νεωτέρων χρόνων.

β. Τα Έλληνικά σχολεία που παρέχουν την έλληνοπαιδεία και άντιστοιχούν με τα Γυμνάσια των νεωτέρων χρόνων.

γ. Οι Ακαδημίες, που παρέχουν τη μελέτη της φιλοσοφίας και των έπιστημών και άντιστοιχούν με τον άνωτερο κύκλο σπουδών.

Τό σχολείο της κατώτερης βαθμίδας όνομάζεται έκτός άπό «κοινό σχολείο» και «σχολείο των ιερών γραμμάτων» καθώς στη διδασκαλία χρησιμοποιούνται έκκλησιαστικά βιβλία, όπως ή Όκτώηχος, τό Ψαλτήρι και ό Άπόστολος.

Τα κοινά σχολεία λειτουργούσαν, κατά κανόνα, στα μοναστήρια, στους νάρθηκες των εκκλησιών και στα σπίτια των κληρικών.

Ό Μανουήλ Γεδεών, ένας βαθύτατος γνώστης των εκπαιδευτικών πραγμάτων της τουρκοκρατίας, που έζησε τον 19^ο αιώνα, είναι κατηγορηματικός:

«Πάσαι αί σχολαί έξων και έλειτούργουν πλησίον ή έντός της περιοχής των ναών και τότε και μέχρι τουδε».

Σπάνια υπήρχαν στα σχολεία αυτά λαϊκοί δάσκαλοι, συνήθως αυτοί ήσαν οι Επίσκοποι, οι ιερείς και οι μοναχοί.

Στα σχολεία αυτά τα παιδιά μάθαιναν

γραφή, ανάγνωση και αριθμητική. Σε όρι-
σμένα μάθαιναν και στοιχεία ιστορίας και
φυσικής καθώς και βυζαντινή μουσική.

Από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα άρχισαν
να ιδρύονται και να λειτουργούν τα λεγό-
μενα «Ελληνικά Σχολεία» που αποτελού-
σαν το δεύτερο, το μεσαίο κύκλο σπουδών.

Τα σχολεία αυτά είναι γνωστά με πολλά
όνόματα.

Αποκαλούνται: Φροντιστήρια, Παιδα-
γωγεία, Μουσεία, Έλληνομουσεία, Λύκεια,
Ακαδημίες, Κολλέγια και στο τέλος Γυμνά-
σια.

Στα σχολεία αυτά, με βάση κάποιο συ-
γκεκριμένο πρόγραμμα, διδάσκονται ή δια-
λεκτική, ρητορική και ήθικη, ή έρμηνεία
πεζών και ποιητών Έλλήνων εθνικών και
χριστιανών συγγραφέων, ή έρμηνεία της
Άγίας Γραφής σύμφωνα με τους πατέρες
της Έκκλησίας, και οι Έπιστήμες, δηλαδή
Μαθηματικά, Φυσική, Αστρονομία και
Χημεία. Η έφαρμογή του προγράμματος
έξαρτιόταν από το δάσκαλο που ήταν ένας
και μοναδικός.

Τέτοια σχολεία υπήρχαν σε όλες τις έλ-
ληνικές πόλεις της τουρκοκρατούμενης Έλ-
λάδας αλλά και στις μεγάλες παροικίες του
έξω γερικου.

Οι Έλληνικές Ακαδημίες υπήρξαν ανώ-
τερα εκπαιδευτήρια της Έκκλησίας που πρό-
σφεραν άνεκτίμητες υπηρεσίες στο σκλα-
βωμένο έθνος.

Τρεις υπήρξαν οι πιο σπουδαίες Ακα-
δημίες:

Η Πατριαρχική Ακαδημία της Κων-
σταντινουπόλεως, ή Αθωνιάδα και ή Πα-
τριάδα Ακαδημία.

Η Πατριαρχική Ακαδημία ονομάστη-
κε και μεγάλη του Γένους Σχολή. Ονομά-
σθηκε μεγάλη γιατί ήταν πράγματι ή μεγα-
λύτερη και μακροβιότερη σχολή του υπό-
δουλου Έλληνισμού. Ονομάσθηκε και Σχο-
λή του Γένους, γιατί αναδείχθηκε το πρώ-
το και κύριο πνευματικό Κέντρο του Έλ-
ληνισμού.

Ο Ματθαίος Παρανίκας στο διβλίο του,
που εκδόθηκε το 1867 στην Κωνσταντινού-

πολη και αναφερόταν στην κατάσταση της
παιδείας κατά την τουρκοκρατία γράφει
για τη Σχολή αυτή ότι:

«Ανέδειξε απ' αίωνων άνδρας έπισή-
μους επ' άρετη και παιδεία, αι έξ αυτής
έξερχόμενοι άκτινες εφώτιζον το έθνος,
άνεδειξαν τοσούτους Ίεράρχας κοσμήσα-
ντας την Έκκλησίαν και λαϊκούς τιμήσα-
ντας το έθνος αυτών».

Τα μοναστήρια καλλιεργοῦσαν τα γράμ-
ματα από τη βυζαντινή εποχή. Πολλοί μορ-
φωμένοι μοναχοι άσχολούνταν όχι μόνο με
τη μελέτη των Γραφών αλλά και με την
άντιγραφή χειρογράφων και κωδίκων κα-
θώς και με τη διδασκαλία των νεώτερων
μοναχών. Η παράδοση αυτή συνεχίσθηκε
με μεγαλύτερη ένταση στα χρόνια της τουρ-
κοκρατίας, άφου έξαιτίας των συνεχών
καταπίεσεων από τους Τούρκους, πολλοί
νέοι εύρισκαν καταφύγιο στα μοναστήρια.

Οι Τούρκοι έδειχναν κάποιοι ιδιαίτερο
σεβασμό για τη μοναχική ζωή, γι' αυτό και
δέν έμπόδιζαν τη λειτουργία σχολείων στα
μοναστήρια.

Έτσι πολλά από αυτά έγιναν, κατά την
έκφραση του Ίάκωβου Ρίζου Νερουλου
«άσυλον άπαραβίαστον των έπιστημών και
των γραμμάτων».

Κατά καιρούς έγιναν πολλές προσπά-
θειες για να ιδρυθεί μία ανώτερη Σχολή στο
Άγιο Όρος. Τελικά οι προσπάθειες εύο-
δόθηκαν το 1749 με την ίδρυση της Αθω-
νιάδας Ακαδημίας στη Μονή Βατοπεδίου.

Πρώτος δάσκαλος της Σχολής υπήρξε ο
μοναχός Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης που
είχε σπουδάσει στην Κωνσταντινούπολη,
στην Πάτμο και στα Γιάννενα.

Το 1753 όμως ανέλαβε τη διεύθυνση της
Σχολής ο περίφημος λόγιος Ευγένιος Βούλ-
γαρης και ή Σχολή έφθασε στο ψηλότερο
σημείο της άκμης της.

Προσήλκυσε μαθητές από πολλά μέρη
της Ελλάδος που ξεπερνούσαν τους 150.
Ένας από τους μαθητές της Ακαδημίας
υπήρξε και ο Άγιος μοναχός Κοσμάς ο
Αιτωλός.

Τρίτη υπήρξε ή Πατριάδα Ακαδημία,

στο ιερό νησί της Πάτμου, ή οποία για πολλά χρόνια φώτισε όχι μόνο την Έλληνική Δωδεκάνησο αλλά και πολλές άλλες ελληνικές χώρες.

Ίδρυτής της 'Ακαδημίας υπήρξε ο Πάτριμος μοναχός Μακάριος Καλογεράς που είχε φοιτήσει στην Πατριαρχική 'Ακαδημία της Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Μάκαριος όταν τελείωσε τις σπουδές του επέστρεψε στην Πάτμο και ίδρυσε το 1713, κοντά στην ένδοξη Μονή της Πάτμου την περιφημη 'Ακαδημία.

Σ' αυτήν στην αρχή φοιτούσαν λίγα παιδιά από την Πάτμο, αλλά πολύ σύντομα το νησί απέκτησε ζωηρότατη κίνηση από τις εκατοντάδες τους μαθητές που ήρθαν από πολλά ελληνικά μέρη. Η Πατριάδα 'Ακαδημία λειτούργησε μέχρι που έγινε το ελεύθερο ελληνικό Κράτος και οι φοιτητές έρχονταν πλέον στο Πανεπιστήμιο 'Αθηνών.

Μεγάλη υπήρξε ή συμβολή των σχολείων των Ίωαννίνων στην αναγέννηση της Παιδείας.

Τά Γιάννενα αναδείχθηκαν το σπουδαιότερο πνευματικό κέντρο της κυρίως 'Ελλάδας, ή πνευματική πρωτεύουσα του υπόδουλου 'Ελληνισμού.

Σε ένα Πατριαρχικό οικόγιο, χαρακτηρίσθηκαν ως «Μητροπόλις πάσης μαθήσεως» άλλοι δέ τα ονομάζουν «Νέες 'Αθήναις»

Στά Γιάννενα λειτούργοσαν σχολεία και πολύ πριν από την άλωση, από την αρχή των Δεσποτών της 'Ηπείρου.

Στο μικρό νησί της λίμνης των Ίωαννίνων λειτούργοσαν δύο σχολές, ή Σχολή του Ντήλιου και ή Σχολή των Φιλανθρωπινών.

Η πρώτη λειτούργοσε στη Μονή Στρατηγούλου και ή δεύτερη, που ιδρύθηκε το 1292 στη μονή του 'Αγίου Νικολάου.

Μέσα στην πόλη των Ίωαννίνων αρχαιότερη Σχολή υπήρξε ή Σχολή των Δεσποτών που ιδρύθηκε το 1204 μέσα στο φρούριο.

Στη διάρκεια των χρόνων της τουρκοκρατίας ιδρύθηκαν, από σπουδαίους 'Ηπειρώτες πλούσιους του έξωτερικού, πέντε

άνωτερες Σχολές που φέρουν τα όνόματα των ιδρυτών τους.

Αυτές είναι:

– Η Σχολή του 'Επιφανίου 'Ηγούμενου που ιδρύθηκε το 1648,

– Η σχολή Γκούμα ή Γκούμα που λειτούργησε συνεχώς από το 1675 - 1821.

Για εκατό περίπου χρόνια τη σχολή αυτή διηύθυναν μέλη της λόγιας οικογένειας των Μπαλάνων, γι' αυτό ονομάσθηκε και Μπαλαναία Σχολή.

Τρίτη είναι ή Μαρουτσέα Σχολή που ιδρύθηκε το 1742. Η Σχολή αυτή έγινε από την αρχή περιώνυμη χάρις στο κύρος και τη μόρφωση του Διευθυντή της Εγγένιου Βούλγαρη.

Τέταρτη είναι ή Καπλάνειος Σχολή και πέμπτη και νεώτερη ή Ζωσιμαία Σχολή.

Ο Κούμας γράφει για τα Γιάννενα τα εξής έγκωμιαστικά:

«Είς την πόλη των Ίωαννίνων χρεωστέ ή 'Ελλάς την αναγέννησιν της παιδείας, όχι μόνον διά την σύστασιν και συντήρησιν των σχολείων των, αλλά και διά την πολυμάθειαν των διδασκάλων και περισσότερον διά το ζήλον, με το όποιο περιέβαλλαν οι καλοί Ίωαννίτες τους μαθητές».

***

B. ΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ

Ο καθηγητής Δημ. Κωτσάκης σ' ένα άρθρο του στις «'Ακτίνες», αφιερωμένο στους δασκάλους του Γένους γράφει:

«Αυτοί δημιούργησαν την πνευματικήν αναγέννησιν του έθνους ή οποία βοήθησε σημαντικά στην 'Ανάστασί του και την ανεξαρτησία του».

Και ο π. Ίωάννης 'Αλεξίου στο τελευταίο του βιβλίο με τον τίτλο «'Η Παιδεία στην Τουρκοκρατία» γράφει:

«'Η Παιδεία στην τουρκοκρατία στηρίχθηκε σε φωτισμένους δασκάλους.

Ήταν κληρικοί και λαϊκοί, που ένιωθαν την αποστολή τους. Φωτισμένοι παιδαγωγοί που άκουγαν τη φωνή του Ούρανού και την προσταγή της δούλης πατρίδας».

Οι αείμνηστοι αυτοί δάσκαλοι ήσαν αν-

θρωποι με διαφορετικη μορφωση, διαφορετικες τάσεις και χαρίσματα, αλλά όλους τους εμπύχωνε το ίδιο ευγενικό ιδεώδες και όλους τους εφλόγιζε ο αυτός ακοίμητος ζήλος για την πίστη και την πατρίδα.

Ο τιμητικός τίτλος του δασκάλου του Γένους απονέμεται και σε μεγάλο αριθμό λογίων της εποχής εκείνης, οι οποίοι ασχολήθηκαν με το θρησκευτικό κήρυγμα, όπως ο Κοσμάς ο Αιτωλός ή τη συγγραφή βιβλίων όπως ο Αδαμάντιος Κοραΐς και ο Ρήγας Φερραΐος.

Και αυτοί με τα βιβλία τους και το κήρυγμά τους απέβλεψαν στον ίδιο με τους δασκάλους σκοπό και πέτυχαν σπουδαία αποτελέσματα δηλαδή τη διάδοση της παιδείας, την ενίσχυση της πίστεως και την πνευματική αναγέννηση των Ελλήνων.

Είναι αλήθεια πως και οι σπουδαίοι αυτοί λόγοι και δάσκαλοι του Γένους είχαν και τις αδυναμίες τους.

Ίδιως υπήρχε αντιπαλότητα μεταξύ όσων έρχονταν από το έξωτερικό, και ήσαν αρκετοί και όσων δασκάλων είχαν φοιτήσει μόνο σε ελληνικές Σχολές.

Είναι προφανές ότι όσοι έρχονταν από την Ευρώπη έφερναν ιδέες και συστήματα που ήσαν διαφορετικά από αυτά που γνώριζαν και δίδασκαν οι υπόλοιποι δάσκαλοι του ελληνικού χώρου.

Και αυτό δημιουργούσε αναπόφευκτα συγκρούσεις.

Χαρακτηριστική είναι ή περίπτωση ενός από τους κορυφαίους λόγιους και δασκάλους της εποχής εκείνης, του Ευγένιου Βούλγαρη.

Ο Βούλγαρης θρυσκόταν για σπουδές στην Ίταλία όταν κάποια σαρακοστή προσκλήθηκε από τους Έλληνες της Βενετίας να κηρύξει στον ελληνικό ναό του Αγίου Γεωργίου. Εκεί ή πολυμαθείά του σε συνδυασμό με την εξαιρετική του ευγλωττία εξέπληξαν τους ακροατές του. Ίδιαίτερα γοητεύθηκαν από τα χαρίσματα του Βούλγαρη οι μεγαλύτεροι αδελφοί Μαρούτση, οι οποίοι τον έπεισαν να έλθει στην Ελλάδα και να διδάξει τα ελληνόπουλα στην

ιδιαίτερη πατρίδα τους τα Γιάννενα.

Έπειδή στη Σχολή Γκούμα, που λειτουργούσε εκεί, ήταν σχολάρχης ο Μπαλάνος, οι αδελφοί Μαρούτση έκτισαν άλλη σχολή στην οποία το 1742 ήλθε ως διευθυντής ο Βούλγαρης.

Στη Σχολή αυτή δίδαξε επιστήμες και νέα φιλοσοφικά συστήματα, που τον έφεραν όμως σε αντίδικια με το Μπαλάνο και τους όπαδούς του.

Αυτό ανάγκασε το Βούλγαρη να φύγει για ένα διάστημα στη μικρή τότε Κοζάνη για να επανέλθει στη Μαρουτσαία Σχολή, μέχρι το 1753, όταν και απομακρύνθηκε όριστικά επειδή συγκρούστηκε με το Μπαλάνο.

Στη συνέχεια ανέλαβε την Αθωνιάδα Ακαδημία στην οποία δίδαξε μόνο 5 χρόνια, αφού αναγκάστηκε να φύγει εξαιτίας αντιδράσεων από μέλη της μοναστικής κοινότητας.

Το 1759 ανέλαβε, για μία τριετία την Πατριαρχική Ακαδημία της Κωνσταντινουπόλεως από την οποία πάλιν έφυγε εξαιτίας προστριβών του με πατριαρχικούς κύκλους.

Όριστικά έφυγε από τον ελληνικό χώρο το 1763 και έζησε στη Λειψία, όπου έγραψε πολλά βιβλία για να καταλήξει στη Ρωσία, όπου έγινε επίσκοπος.

***

Γ. ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ

Όλη ή εκπαίδευση, οι κόποι και οι θυσίες που έκαναν οι δάσκαλοι, οι έφοροι των σχολείων, οι δωρητές και ευεργέτες, όλα απέβλεπαν σε ένα σκοπό: Να μεταλαμπαδεύσουν γνώσεις και να καλλιεργήσουν ήθος στα παιδιά και τους εφήβους.

Είναι αυτόνοητο ότι ή κατάσταση για τα ελληνόπουλα ήταν τότε πολύ δύσκολη.

Ο Κούμας που γεννήθηκε το 1777, δηλαδή προς το τέλος της τουρκοκρατίας, γράφει ότι:

«Δεκαετής έγινε χωρίς να ίδη ούτε εκκλησία (διότι την μόνην της Λαρίσης είχαν κρημνίσει οι Τούρκοι) ούτε κοινόν σχολείον

διότι ἐφυλάττετο ἔγκλειστος διὰ τὸν φόβον τῶν Γιαννιτσάρων».

Τὴν κατάσταση ἔκανε ἀκόμη πιὸ δύσκολη ἡ φτώχεια καὶ ἡ στέρηση μέσα στὶς ὁποῖες ζοῦσαν τὰ πιὸ πολλὰ παιδιά. Ἔτσι πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ πῆγαιναν γιὰ ἓνα διάστημα στὸ σχολεῖο καὶ μετὰ σταματοῦσαν. Τὸ ἡμερήσιο μάθημα ἀρχίζε τὸ πρωὶ καὶ παρατείνονταν, μέχρι τὸ βράδυ, μὲ δίωρη διακοπὴ τὸ μεσημέρι γιὰ φαγητό.

Ὁ μαθητὴς πηγαίνοντας στὸ σχολεῖο ἔπρεπε νὰ φέρει μαζί του, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σχολικά του εἶδη καὶ ἓνα ἢ δύο ξύλα γιὰ νὰ ζεσταθοῦν, καθὼς καὶ μία ψάθα γιὰ νὰ καθίσει ἐπάνω ὀκλαδόν.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν στὰ κοινὰ σχολεῖα, οἱ πιὸ φτωχοὶ μαθητὲς ἀσχολοῦνταν μὲ κάποιο βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι συνέχιζαν στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἀρκετοὶ μετὰ στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ ἀνώτερες σπουδές.

Τὰ κορίτσια δὲν πῆγαιναν κατὰ κανόνα στὸ σχολεῖο. Παραδοσιακὰ ἢ ἐκπαιδευσὴ τους γινόταν στὸ σπίτι. Κορίτσια ἀπὸ ἀνώτερες καὶ μεσαῖες κοινωνικὲς τάξεις διδάσκονταν τὰ κοινὰ γράμματα ἢ καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ ἓναν οἰκοδιδάσκαλο, ἐνῶ σὲ ὀρισμένες περιοχὲς ἐκπαιδεύονταν σὲ μοναστηριακὰ ἰδρύματα.

Σὲ ἀρκετὰ τετράδια μαθητῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πού βρέθηκαν, ἦταν γραμμένος στὴν πρώτη τους σελίδα ὁ πιὸ κάτω στίχος:

Γράψον, χεῖρ μου ἀγαθὴ.

Γράψον γράμματα καλά.

Μὴ δαρθεῖς, μὴ παιδευτεῖς.

Καὶ στὸν φάλαγγα θαλθεῖς.

Ὁ στίχος αὐτὸς δείχνει ὅτι οἱ τιμωρίες γιὰ τοὺς ἀμελεῖς καὶ ἀτακτοὺς μαθητὲς ἦσαν συχνὲς καὶ σκληρές.

Ὁ Κοραῖς στὴν αὐτοβιογραφία του γράφει καὶ τὰ ἑξῆς:

«Τὰ σχολεῖα ἔδιδον διδασκαλίαν πτωκικὴν, συνοδευομένην μὲ ραβδισμόν πλου-

σιοπάροχον. Τόσον ἄφθονα ἐξυλοκοποῦμεθα, ὥστε ὁ ἀδελφός μου μὴ ὑποφέρων πλέον, παρητήθη τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ παρὰ τὴν γνώμην τῶν γονέων μας».

***

Αὐτὸς πού θὰ μελετήσῃ ἀντικειμενικὰ τὴν πορεία τῆς παιδείας τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, θὰ καταλήξῃ στὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὴ βλάστησε, ἀναπτύχθηκε καὶ ἔδωσε πλούσιους καρποὺς μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ κάτω ἀπὸ τὴν διοικητικὴ αὐτῆς προστασία καὶ φροντίδα.

Τὴν ἀλήθεια αὐτὴ ἐπιβεβαιώνουν μὲ τὸ κῆρος καὶ τὴν αὐθεντία τους οἱ δύο μεγαλύτερες προσωπικότητες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: Ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ Κοραῖς.

Ὁ Καποδίστριας ἀπαντώντας σὲ ἐπιστολὴ τοῦ ἡγεμόνα τῆς Μάνης Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, πού σκόπευε νὰ ἰδρύσῃ μίαν Σχολὴν τοῦ ἔγραφε αὐτὰ τὰ πολὺ χαρακτηριστικὰ:

«Ἄν τὰ σχολεῖα εὐδοκίμοισι πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο συμβαίνει διότι εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐκκλησίας καὶ μόνον διὰ τοῦτο ἡ Πύλὴ σέβεται αὐτὰ.

«Ἰδρύνοντες λοιπὸν τὴν Σχολὴν σας ἔχετε τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν.

«Ἐξαρτήσατε αὐτὴν καθ' ὀλοκληρίαν ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο καὶ θεωρήσατε αὐτὴν ὡς παράρτημα τῆς ἐκκλησίας».

Καὶ ὁ Κοραῖς ἔγραφε:

«Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς τὴν κοινὴν μητέρα, εἶναι τὸ Γένος προσκεκολλημένον καὶ διὰ τὴν θρησκείαν καὶ διὰ τὴν μητρικὴν φροντίδα τὴν ὅποιαν δείχνει καθ' ἡμέραν ὑπὲρ τῆς παιδείας τοῦ Γένους».

Τέλος ὁ Κων/νος Σάθας, ἓνας σπουδαῖος ιστοριοδίφης τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, ἀναφέρει πὼς ἀνάμεσα σὲ χίλιους πεντακοσίους λόγιους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περισσότεροι ἀπὸ χίλιοι εἶναι κληρικοί.

ΧΡΗΣΤΟΣ Α. ΦΙΑΜΕΓΚΟΣ

Η ΑΓΑΠΗ

Θὰ ἀναφερθῶ σήμερα σὲ δύο περιστατικά πού ἐζησα αὐτὲς τὲς μέρες.

Τὸ πρῶτο περιστατικό εἶναι τὸ ἐξῆς. Σὲ μεγάλο νοσοκομεῖο τῶν Ἀθηνῶν, ἐνοσηλεύετο ἓνα νέο κορίτσι. Κάθε φορὰ πού τελείωνε μία φάσις τῆς θεραπείας της, τῆς ἔδιναν ἄδεια νὰ πάη στὸ σπίτι της καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀργότερα γιὰ νὰ συνεχίσῃ. Καὶ τὸ κρεβάτι της ἔμενε κενό. Ἐπιστρέφοντας μιὰ μέρα, τὸ βρῆκε κατειλημμένο. Καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ τὴν βάλουν σὲ ἄλλη πτέρυγα πού ὑπῆρχε κενὸ κρεβάτι. Οἱ γιατροὶ ὅμως ἐκεῖ ἤθελαν νὰ διαπιστώσουν οἱ ἴδιοι τὴς ἀνάγκες της. Καὶ δὲν τῆς ἔδωσαν ἀμέσως ὄζυγόνο πού τὸ εἶχε ἀπόλυτη ἀνάγκη. Ἔκαναν καὶ κάποιες ἄλλες ἀλλαγές καὶ ἡ ὑγεία της χειροτέρευε. Τὸ εἶδε αὐτὸ μιὰ ἄλλη ἀσθενὴς ἀπὸ τὸν παλιό της θάλαμο. Καὶ ἐζήτησε ἀπὸ τὴν Διεύθυνσι τοῦ Νοσοκομείου νὰ δώσῃ τὸ κρεβάτι της σὴν κοπέλλα, ὥστε νὰ βρισκεται στὸ γνωστὸ περιβάλλον πού ἤξεραν τὴν κατάστασί της καὶ τὴς ἀνάγκες της, καὶ νὰ πάη ἐκεῖνη σὴν ἄλλη πτέρυγα. «Ἐγώ, εἶπε, δὲν ἔχω τόσο σοβαρὰ προβλήματα ὅσο ἐκείνη».

Τὸ δεύτερο περιστατικό. Ἀσθενὴς συγγενῆς μου, μοῦ σύστησε μιὰ μέρα τὸν πατέρα ἄλλης ἀσθενοῦς πού ἦταν πολὺ βαρειά. Ὁ πόνος συνδέει τοὺς ἀνθρώπους. Μοῦ μίλησε μὲ θερμὰ λόγια γιὰ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ ὀλόκληρη τὴν οἰκογένεια, γιὰ τὴν ἀγάπη πού εἶχαν ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον. Ἀγάπη πού ἔφθανε τὴν θυσία. Ἐν τῷ μεταξύ, τοῦ εἶχε δώσει τὸ χέρι της νὰ τὸν καιρετίσῃ. Καὶ ἐκεῖνος, ἓνας ἀπλὸς χωρικός μου λέει:

– Ἐγὼ τὶ νὰ πῶ γι' αὐτὴν τὴ κυρία πού μᾶς ἔχει γεμίσει μὲ τὴν ἀγάπη της καὶ τὸν καλὸ της λόγο. Καὶ αὐθόρμητα σκύβει καὶ τῆς φιλάει τὸ χέρι.

Ἐκείνη τὰ ἔχασε καὶ τράβηξε τὸ χέρι της. Ἀλλὰ ἡ ὥραία ἐκδήλωσις, ὁ συναγωνισμὸς

τῆς ἀγάπης, ἦταν ἤδη γεγονός. Καὶ μ' ἔκανε νὰ δακρῶσω.

Δύο περιστατικά πού μιλοῦν γιὰ ἀγάπη. Ἀγάπη πού δὲν ἔχει τελειωμό. Πού δὲν ὑπάρχουν γι' αὐτὴν συνταγές. Πού δὲν μπορεῖς νὰ πῆς: «Ἀγάπη εἶναι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο». Τὸ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος σὲ ἀπειρες μορφές. Αὐτὸ πού προσφέρουν οἱ ἄνθρωποι μὲ ἀγάπη, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔχουν ἀκούσει ποτὲ γι' αὐτὸ. Γιατὶ ἡ ἀγάπη γεννιέται σὴν καρδιά, ὄχι στὸ μυαλό. Καὶ ὅσο πιὸ αὐθόρμητη εἶναι, τόσο εἶναι πιὸ γνήσια. Καὶ τόσο πιὸ ἀποτελεσματική.

Συχνὰ μιλοῦμε γιὰ τὴν ἀγάπη. Ἀλλὰ τὸ σημαντικό εἶναι ὄχι νὰ μιλοῦμε, ἀλλὰ νὰ τὴν νοιώθουμε. Καὶ νὰ εἴμαστε πρόθυμοι νὰ τὴ προσφέρουμε, ἀκόμη καὶ μὲ προσωπικὴ θυσία. Ὅπου ὑπάρχει αὐτὴ ἡ διάθεσις, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἀγάπη. Καί, νομίζω, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ὁ Θεός.

Λοιπόν; Νὰ μὴ μιλάμε γιὰ ἀγάπη; Δὲν ξέρω. Ἴσως χρειάζεται κι' αὐτὸ. Ἐγὼ ὅμως θὰ προτιμοῦσα μιὰ ἄλλη ἔκφρασι: Νὰ ζοῦμε τὴν ἀγάπη. Αὐθόρμητα. Χωρὶς ὑπολογισμούς. Χωρὶς κρατούμενα. Σὰν μιὰ ὀφειλὴ πρὸς τὸν πλησίον μας, πού δὲν τελειώνει ποτέ. Πού δὲν ἐξοφλεῖται ποτέ.

Ὁ ἀδελφόςθεος Ἰάκωβος εἶπε: Δὲν μπορεῖς νὰ μὴν ἀγαπᾷς τὸν ἄνθρωπο πού τὸν βλέπεις καὶ νὰ λὲς ὅτι ἀγαπᾷς τὸν Θεὸ πού δὲν τὸν βλέπεις. Μὰ θὰ ἀγαπῶ τὸν ἐχθρό μου; Ναί, μᾶς εἶπε ὁ Χριστός. Γιατὶ πρότυπό σου θὰ εἶναι ὁ Θεός. Πού ἀνατέλλει τὸν ἥλιο ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Καὶ ἀλλοίμονο σὲ μᾶς, ἂν βρεθοῦμε τὴν ὕστατη ὥρα μπροστὰ στὸ ὑπέρτατο βῆμα. Καὶ δοῦμε ἀνθρώπους πού δὲν εἶχαν ἴσως τὴν δική μας πίστι, ἀλλὰ εἶχαν ἀγάπη. Καὶ δοῦμε νὰ ἀνοίγεται γι' αὐτοὺς ἡ θύρα καὶ νὰ κλείνεται γιὰ μᾶς.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Τὰ μέλη κράτη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, στὰ ὁποῖα ἀνήκει καὶ ἡ Ἑλλάδα, ἀσφυκτιοῦν μὲ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀνέργων. Καὶ ἡ κρίση αὐτὴ τῆς ἀνεργίας, δὲν ἔχει ἰδεολογικὴ ταυτότητα, οὔτε σύνορα. Φυσικὰ ἢ διακηρυχθεῖσα πρὸ ἐτῶν στὸ Μάαστριχτ συνταγὴ γιὰ σύγκλιση ἔχει ἀμβλύνει σημαντικὰ τὶς διαφορὲς στὰ πολιτικὰ μοντέλα Δεξιᾶς καὶ Ἀριστερᾶς. Οἱ τάσεις ὅμως δείχνουν πόσο σύνθετο εἶναι τὸ πολιτικὸ σκηνικὸ στὴν Εὐρώπη. Οἱ οικονομίες ἐκτιμῶνται μὲ μεγαλύτερο ρεαλισμὸ, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ διαθέτουν οἱ θεωρητικοὶ τους, δὲν κρίνονται μόνον ἀπὸ τοὺς χαμηλοὺς δείκτες τοῦ πληθωρισμοῦ καὶ τοὺς ὑψηλοὺς ἀναπτυξιακοὺς ρυθμοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ὅποια ποσοστὰ ἀνεργίας. Ὅταν π.χ. τὸ 10 - 12% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας στεροῦνται ἐνὸς σταθεροῦ βιωσίμου εἰσοδήματος, τότε ἰσχύει τὸ ἀπὸ δεκαετιῶν ρηθὲν ὅτι: Εὐήμεροῦν οἱ ἀριθμοὶ ἀλλὰ πένεται ἓνα σημαντικὸ τμῆμα τοῦ λαοῦ. Στὴν ἄλλοτε κραταιὰ γερμανικὴ οἰκονομία τὸ ποσοστὸ τῶν ἀνέργων ἀνέρχεται σὲ 12,1%, ὑψηλότερον ἐκεῖνου τοῦ ἔτους 1933, γεγονός ποὺ ἔφερε στὴν ἐξουσία τὸν Χίτλερ, ἐνῶ στὴν Γαλλία πρόσφατα ἡ ἀνεργία ἔχει ἀνέλθει στὰ ὑψηλότερα ἐπίπεδα τῆς τελευταίας πενταετίας. Ὅσον ἀφορᾷ στὴν χώρα μας, τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον κρίσιμα σημεῖα τῆς ἐθνικῆς οικονομίας.

Ἡ ταχεῖα καὶ κατὰ τὰ ἄλλα θαυμαστὴ τελειοποίησις τῶν τεχνικῶν μέσων στὴν παραγωγικὴ διαδικασία, ποὺ ἔχει σὰν συνέπεια τὴν ἐκτόπισις ἀπὸ αὐτὴν πολυαριθμῶν ὁμάδων ἐργαζομένων, εἶναι ἀπὸ τοὺς κύριους συντελεστῆς τοῦ γεγονότος τῆς ἀνεργίας.

Ἐξ ἄλλου ἢ μετάθεσις τῆς ἔδρας πολλῶν σημαντικῶν βιομηχανικῶν μονάδων σὲ χώρες τῆς Ἀσίας καὶ ἐν γένει σὲ χώρες ὑπὸ ἀνάπτυξη, ὅπου ἀπασχολεῖται ἐργατικὸ δυναμικὸ μὲ μειωμένες οικονομικὲς ἀπαιτήσεις, στερεῖ ἀπὸ τὶς βιομηχανικὰ ἀνεπτυγμένες χώρες τῆς Δύσεως σημαντικοὺς παραγωγικοὺς κλάδους, μὲ ἐπακόλουθο τὴν τεχνολογικὴ σὲ αὐτὲς ἀνεργία, τὴν ὁποῖα ἐπιτείνει καὶ τὸ φαινόμενο τῶν λεγομένων οικονομικῶν μεταναστῶν ἀπὸ ἀνατολικῆς κυρίως περιοχῆς, ποὺ κατακλύζουν αὐτὲς. Ὁ συνδικαλισμὸς, κινούμενος κατὰ κανὸνα μὲ τὴν στενὴ ἀντίληψη τῆς διατηρήσεως τῶν κεκτημένων δικαιωμάτων, θὰ μποροῦσε μὲ γενναῖες ἀποφάσεις, μειώνοντας κατὰ τι τὶς ἀπολαυτὲς ἐκείνων ποὺ ἔχουν πλήρη ἀπασχόλησις, νὰ συντελέσει στὸ ἄνοιγμα θυρῶν γιὰ τὴν εἰσαγωγὴν ἀνέργων στὴν παραγωγικὴ διαδικασία. Σὲ τελευταία ἀνάλυσις οἱ λεγόμενοι «σιδηροὶ νόμοι τῆς οικονομίας», μποροῦν νὰ γίνουσι ἐλαστικοί, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσις τῆς πνοῆς στὸν τομέα τῆς οικονομίας ἐνὸς πνεύματος χριστιανικῆς ἀλληλεγγυῆς καὶ ἀγάπης. «Αὐτὸ προϋποθέτει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ καιροῦ μας καλεῖται νὰ ἀντιμετωπίσει καὶ νὰ φωτίσει μὲ τὸ φῶς τῆς αἰωνιότητος τὸ κοινωνικὸ ζήτημα, ὅπως θὰ εἶναι πᾶς σήμερον καὶ νὰ ἐφαρμόσει τοὺς αἰώνιους νόμους τῆς δικαιοσύνης». (Α. Ν. Τσιριντάνη: Γιὰ μιὰ πορεία μὲ ἐπίγνωσις - Ἀθήνα 1975 σελ. 166).

ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ

Σὲ θεατρικὴ σκηνὴ τῶν Ἀθηνῶν παίζεται τὸ ἔργο τοῦ Μάικλ Φρέιν μὲ τὸν τίτλον «Κοπεγχάγη». Ἡ χρῆσις τοῦ ὀνόματος τῆς Δανικῆς Πρωτεύουσας στὸν τίτλον τοῦ ἔργου σχετίζεται μὲ τὸ γεγονός ὅτι ἐκεῖ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 1926 ἔλαβαν χώρα

συζητήσεις μεταξύ τῶν κορυφαίων φυσικῶν τῆς ἐποχῆς γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς ἀτομικῆς φυσικῆς, κυρίως γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῆς κβαντικῆς θεωρίας καὶ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς στῆν κατανόηση τῶν φυσικῶν φαινομένων.

Στὸ ὑπ' ὄψη θεατρικὸ ἔργο δύο βραβευμένοι μὲ βραβεῖο *Nobel* κορυφαῖοι φυσικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ γερμανὸς *W. Heisenberg*, θεμελιωτῆς τῆς κβαντομηχανικῆς καὶ ὁ Δανὸς *N. Bohr* φέρονται νὰ συζητοῦν μετὰξὺ τῶν ἄλλων γιὰ τὸν σκοπὸ καὶ τὸν τρόπο πὺ χρησιμοποιοῦνται οἱ ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις. Ἡ ρίψη τῶν ἀτομικῶν βομβῶν στὶς ἰαπωνικὲς πόλεις τὸν Αὐγουστο τοῦ 1945 κορυφώνει τὴν συναίσθηση τῶν εὐθυνῶν. Ἐκτοτε μὲ τὶς ραδιᾶτες προόδους τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὶς ἐφαρμογές, πὺ προκύπτουν ἐξ αὐτῶν, ὁ προβληματισμὸς αὐτὸς γίνεται ἐντονώτερος.

«Ἀναμφίβολα ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ὡς μεθοδικὴ δράση πρὸς διακρίβωση τῶν συστατικῶν τοῦ κόσμου, συναρτήσεων ὕλης ἢ ἐνέργειας, εἴτε βιολογικῶν λειτουργιῶν, εἴτε διανθρωπίνων σχέσεων καὶ ἀνθρωπίνων δημιουργιῶν, παραμένει καὶ σήμερα πολὺτιμη καὶ ἀναντικατάστατη, μάλιστα ὅσο ὑποκινεῖται καὶ διέπεται ἀπὸ ἀδολὴ ἔφεση πρὸς πηγαία μάθηση, ἀλλὰ καὶ ὅπως ἀκόμη, ὡς προϋπόθεση τῆς προηγμένης τεχνικῆς, εἶναι ἀείποτε καὶ ἄλλοτε ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν ὑλικοτεχνικῶν ὄρων τῆς ζωῆς τοῦ συνόλου τῆς ὑπερπληθυσμένης ἀνθρωπότητος».

»Ἐξ ἄλλου, ὅμως, ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα σήμερα σὲ ὀρισμένους κλάδους τῆς, ὅπου διεξάγονται παράτολμα πειράματα ἐπάνω σὲ ἀδιάγνωστες φυσικὲς δυνάμεις τεράστιες, κατάντησε νὰ εἶναι ὀξύτατα καὶ δραματικὰ προβληματικὴ στῆν ἀξία τῆς, καθὼς ἔχει ὡς οἰκτρὸ σύνδρομο τὴν ὀλιγωρία σὲ βαθμὸ ἀποτρόπαιο γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ἐνώπιον αὐτῆς τῆς καταστάσεως ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότητα θὰ παραμείνει ἄβουλη στοὺς ἐπικείμενους κινδύνους πὺ διαφαίνονται; Ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων ἔρχεται ἡ νοθεοσία τῆς ἐλληνικῆς

σοφίας: «*Μηδὲν ἄγαν*», «*μέτρον ἄριστον*». Σήμερα ἡ θετικὴ ἐπιστήμη, αὐτὴ κατ' ἐξοχίην, πρέπει νὰ ἐνωτισθεῖ τὸ σωτήριο αὐτὸ ἐλληνικὸ σύνθημα», ἐπισημαίνει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Κ. Δεσποτόπουλος.

ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ: ΕΛΠΙΔΑ ἢ ΑΠΕΙΛΗ;

Τὸ παραπάνω ἐρωτηματικὸ δηλώνει τὴν ἀβεβαιότητα γιὰ κάθε, κατὰ τὸ δυνατόν πιθανὴν πρόβλεψη γιὰ τὸ ἄμεσο ἢ καὶ ἀπώτερο μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, δεδομένου ὅτι οἱ ἱστορικὲς ἐξελίξεις δὲν ἀκολουθοῦν τὴν νομοτέλεια τῆς οὐράνιας μηχανικῆς. Τὶς ἱστορικὲς ἐξελίξεις τὶς χαρακτηρίζει τὸ ἀπροσδιόριστο, ὑπόκεινται στῆν ἐλευθερία τῆς βουλήσεως τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὴ τὴν πραγματικότητα ἔκανε θέμα ἐκδηλώσεως ἡ Ἐνωση Ἐπιστημόνων Γυναικῶν, ἡ ὁποία ὠργάνωσε εἰδικὴ ἐκδήλωση στὶς 28 Φεβρουαρίου 2005 στῆν αἴθουσα τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσός» μὲ ὀμιλητὲς καὶ θέματα τῶν ἐπὶ μέρους συζητήσεων τους ὡς ἐξῆς:

Πρόλογο τῆς προέδρου κυρίας Ἀκριδῆς Λαγουροῦ.

Εἰσηγήσεις: «Ἡ παιδικὴ ψυχαγωγία στῆ Νέα ἐποχὴ» μὲ εἰσηγήτρια τὴν κα Ἐλένη Ἀνδρουλάκη.

– «Ἡ ἰσοπέδωση τῆς Νέας Ἐποχῆς: Προσχήματα καὶ πρακτικὲς» εἰσηγητῆς ὁ κ. Ἰωάννης Τσέντος.

– «Νέα ἐποχὴ - Νέος ἄνθρωπος» εἰσηγητῆρια ἡ κα Δάφνη Βαρθιτωῆ.

– «Τὸ χρέος μας»: εἰσηγητῆς ὁ κ. Ἰωάννης Κορναράκης.

Πέραν ἀπὸ τὶς ὀποιοσδήποτε διαπιστώσεις καὶ προβλέψεις ἐκεῖνο πὺ ἔχει πρακτικὴ σημασία, εἶναι τὸ χρέος. Χρέος τῶν πιστῶν χριστιανῶν ἐναντι τῆς ἰσοπεδώσεως τῶν πάντων, ἡ ὁποία ἀπειλεῖται ἀπὸ τὴν ἐπερχόμενη νέα ἐποχὴ, νὰ μὴ εἶναι αὐτοὶ ἀπλοῖ θεατὲς τῶν μελλοντικῶν ἐξελίξεων, ἀλλὰ ἀγωνιστὲς καὶ διαμορφωτὲς, κατὰ τὸ δυνατόν, τῶν καταστάσεων, πὺ θὰ προκύψουν ἀπὸ τὴν πορεία τῶν πραγμάτων.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στό προηγούμενο τεύχος τῶν «Ἀκτίων», μὲ μεγάλη ικανοποίηση, χαιρετίσαμε τὴν ἑναρξη τοῦ ἔθνικοῦ διαλόγου γιὰ τὴν Παιδεία. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ τῶν τριῶν βαθμίδων ἐκπαίδευσης, ὑποθέτω ὅτι, μὲ εὐλογα ἔλπιδοφόρα αἰσθήματα, ἀνέμεναν νὰ ξεκινήσει ἐπὶ τέλους κάποτε καὶ στὴ χώρα μας, μία ἐκ βάθρων ἀναδιοργάνωση τῆς παιδείας, συντονιζόμενοι καὶ ἐμεῖς στὶς ἐξελίξεις ποὺ συντελοῦνται σὲ ὅλα τὰ προηγμένα ἐπιστημονικῶς κράτη καὶ ἰδιαίτερα αὐτὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης. Ὅμως, ὅσοι παρακολουθοῦν τὴν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων στὸ θέμα αὐτό, ἀπογοητεύθηκαν πρὶν καλὰ καλὰ ἀρχίσουν οἱ συνεδριάσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Παιδείας (ΕΣΥΠ). Μὲ ἐκπληξη εἶδαν νὰ ἀποχωροῦν ἀπὸ τὶς συνεδριάσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου Παιδείας, οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ τῶν τριῶν βαθμίδων ἐκπαίδευσης. Ἀκόμη, θλιβερῆ ἐντύπωση προξένησε τὸ γεγονός τῆς ἀποχώρησης 15 ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν 23 πρυτάνεων τῶν ΑΕΙ τῆς χώρας μας. Οἱ αἰτίες ἀποχώρησης ἦσαν διαφορετικὲς ἀναλόγως τῶν φορέων ποὺ ἐκπροσωποῦσαν στὸ ΕΣΥΠ, (Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία, Ὁμοσπονδία Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαίδευσης, Ὁμοσπονδία Πανεπιστημιακῶν). Μία βασικὴ αἰτία ἦταν ὅτι, ἡ ἡγεσία τοῦ Ὑπ. Παιδείας, εἶχε θέσει ὀρισμένες προτεραιότητες πρὸς συζήτηση μίᾳ ἐκ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ἡ ἀξιολόγηση τῆς ἐκπαίδευσης στὰ Πανεπιστήμια. Τὸ Ὑπ. Παιδείας, ὅπως διαβάσουμε σὲ σχετικὸ ἄρθρο στὴν ἐφημερίδα «Ἡ Καθημερινή» τῆς 1ης Μαρτίου 2005, παρουσίασε τὴν εἰσήγησή του γιὰ τὸ σύστημα ἀξιολόγησης, ὅπου βασικὸς ἄξονας εἶναι ἡ ἀνὰ τετραετία καὶ χωρὶς χαρακτηρὰ ἐπιβολῆς ποινῶν, ἀξιολόγηση τῶν ΑΕΙ καὶ

ΤΕΙ. Στὴν εἰσήγηση, προβλέπεται, μίᾳ ἐσωτερικῆ, ἀπὸ πανεπιστημιακοὺς καὶ φοιτητὲς καὶ μίᾳ ἐξωτερικῆ ἀξιολόγηση, ἀπὸ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ στὴν ὁποία μέλη θὰ εἶναι, ὑψηλοῦ κύρους πανεπιστημιακοί, ἀνὰ κλάδο ἐπιστήμης, καθὼς καὶ ἐκπρόσωποι τῶν ἀντίστοιχων ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων. Θὰ γίνεταὶ καταγραφή τοῦ ἔργου στὰ ΑΕΙ καὶ ΤΕΙ καὶ θὰ ἀξιολογεῖται τὸ ἐκπαιδευτικὸ καὶ ἐρευνητικὸ ἔργο αὐτῶν. Ὅπως διαβάσουμε στὸ ἴδιο ἄρθρο τῆς «Καθημερινῆς», στόχος εἶναι ἡ διαπίστωση τῆς προόδου καὶ τῶν ἀδυναμιῶν τῶν ΑΕΙ καὶ ΤΕΙ καὶ ἡ λήψη βελτιωτικῶν μέτρων, ὅπου χρειάζεται. Δὲν θὰ γίνετῃ ἀξιολογικὴ κατάταξη τῶν ἰδρυμάτων ἢ ἐπιβολὴ κυρώσεων καὶ δὲν θὰ τεθοῦν ὄρια τὰ ὁποία πρέπει νὰ πληροῦν τὰ Ἰδρύματα. Φορέας συντονισμοῦ τῆς ἀξιολόγησης, θὰ εἶναι ἓνα Συμβούλιο, ὑπὸ μορφὴ Νομικοῦ Προσώπου Δημοσίου Δικαίου, τὸ ὁποῖο θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ 11 μέλη, 4 Καθηγητὲς Πανεπιστημίων, 4 Καθηγητὲς τῶν ΤΕΙ, ἓνας ἐκπρόσωπος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἓνας ἐκπρόσωπος τοῦ Ὑπ. Παιδείας καὶ ἓνας Πρόεδρος ὁ ὁποῖος θὰ ὀρίζεται ἀπὸ τὴν ἢ τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας.

Ἀναφερθῆκαμε στὸ θέμα αὐτό, διότι αὐτὸ ἀποτελοῦσε τὰ τελευταῖα χρόνια, θέμα πολλῶν συζητήσεων μεταξὺ τῶν πανεπιστημιακῶν καὶ εἶχαν διατυπωθεῖ διάφορες ἀπόψεις καὶ ἦταν ἄλλωστε τὸ θέμα αὐτό, ἡ αἰτία ἀποχώρησης ἀπὸ τὸν Ἐθνικὸ διάλογο, τῶν πανεπιστημιακῶν.

Ἐχομε, καὶ ἐμεῖς, ἀναφερθεῖ, σὲ προηγούμενα τεύχη τῶν «Ἀκτίων», στοὺς λόγους ποὺ οἱ πανεπιστημιακοὶ ἀντιδρῶν στὸ θέμα τῆς ἀξιολόγησης. Πῶς μπορεῖ νὰ ἀξιολογηθεῖ τὸ ἔργο καὶ ἡ ἀπόδοση τῶν Πανεπιστημίων μας, ὅταν: α) ἡ χρηματοδότηση

είναι έλλιπής, β) δέν υπάρχει πλήρης αυτοδιοίκηση, γ) ή ύποδομή χωλαίνει (έλλιπείς κτιριακές έγκαταστάσεις, έργαστήρια μέ έλλιπή έξοπλισμό σύγχρονων όργάνων), δ) έλλείπουν όργαναμένες διβλίοθηκες και φοιτητικές έστίες, ε) δέν υπάρχει τό απαραίτητο διδακτικό και έρευνητικό προσωπικό (ΔΕΠ) καθώς και δοθητικό, για την άπρόσκοπτη και ποιοτικού έπιπέδου διδασκαλία και στ) ή άλόγιστη αύξηση του άριθμού των εισακτέων φοιτητών έχει ως άποτέλεσμα, σέ συνδυασμό μέ τά πιό πάνω άναφερθέντα, την ύποβάθμιση της ποιότητας των σπουδών.

Όλα αυτά τά προβλήματα, είναι πάρα πολύ σοβαρά και για τόν λόγο αυτόν δέν θά έπρεπε οί πανεπιστημιακοί νά άποχωρήσουν άπό τόν Έθνικό διάλογο. Τουναντίον, θά πρέπει νά καθήσουν όλοι στό τραπέζι των συνομιλιών, για νά έξευρεθούν οί τρόποι έπιλύσεως των προβλημάτων αυτών. Βεβαίως, ούτε θά πρέπει νά προσδοκούμε

ότι, τά προβλήματα αυτά θά λυθούν σέ σύνομο χρονικό διάστημα. Άρκει νά γίνει ή άρχή και ή Κυβέρνηση, όπως διαπιστώνουμε, έχει τή θέληση νά προχωρήσει. Άλλωστε, δέν υπάρχουν άλλα περιθώρια χρόνου άναμονής. Όλοι οί φορείς θά πρέπει νά αναλογισθούν τις εύθυνες των έναντι της κοινωνίας και των έπερχόμενων γενεών. Τά μικροκομματικά και συντεχνιακά συμφέροντα, νά μπουν σέ δεύτερη και τρίτη μοίρα. Σέ μία χώρα, όπως ή Ελλάδα, είναι πολύ λυπηρό, νά βλέπει κανείς νά άπαξιώνεται ή Παιδεία. Η Παιδεία πού ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη μέ τό έλληνικό έθνος και ήταν αυτή πού διασφάλισε άνά τους αιώνες, όλα τά γνωρίσματα του έλληνισμού και συνέβαλε στη διατήρηση των έλληνορθόδοξων παραδόσεων.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Όμοτίμος Καθηγητής
Γεωπονικού Πανεπιστημίου Άθηνών

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΠΟΙΑ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ;

«Οί Έλληνες είναι άναρχικοί και δύσκολα κουμαντάρονται. Γι' αυτόν τόν λόγο πρέπει νά χτυπήσουμε βαθιά μέσα στις πολιτισμικές τους ρίζες. Μπορεί τότε νά καταφέρουμε νά τους άναγκάσουμε νά συμβιβαστούν. Ένωθώ βέβαια νά χτυπήσουμε τή γλώσσα τους, τή θρησκεία τους, τά πολιτισμικά και ιστορικά τους άποθέματα, έτσι ώστε νά ούδετεροποιήσουμε τή δυνατότητά τους νά άναπτύσσονται, νά διακρίνουν τους έαυτούς τους, ή νά άποδεικνύουν ότι μπορούν νά νικούν, έτσι ώστε νά ξεπεράσουμε τά έμπόδια στα στρατηγικώς απαραίτητα σχέδιά μας στα Βαλκάνια, τή Μεσόγειο και τή Μέση Άνατολή».

Αυτή τήν τόσο «φιλελληνική» στρατηγική του Χένρι Κίσιγκερ, έτσι όπως τήν

άνέπτυξε πρό έτών όχι σέ κάποια μεραρχία πεζοναυτών, αλλά σέ ένα δειπνο έπιχειρηματιών στην Ουάσινγκτον, φαίνεται νά ύπηρετούν συνειδητά ή άφελώς κάποιοι Έλληνες δημοσιογράφοι και τά Μέσα Ένημέρωσης στα όποια έμφανίζονται.

Η τηλεοπτική τρομο - δημοκρατία πού βιώσαμε τους τελευταίους μήνες, μέ άφορμή τά άληθινά ή κατασκευασμένα γεγονότα πού συγκλόνησαν κυρίως τήν Έκκλησία και πολύ λιγότερο τή Δικαιοσύνη, δέν έχει καμιά άπολύτως σχέση μέ τή ρεαλιστική δημοσιογραφική έρευνα. Άντίθετα, άνέσυρε άπό τό παρελθόν μνήμες άπό τά διαρκή στρατοδικεία και τά λαϊκά δικαστήρια πού συνέτριβαν συνοπτικά τόν όποιοδήποτε μέμια άπλή πληροφορία.

Τό κοινό πνίγηκε άπό τήν καταρακτώ-

δη υπερπληροφόρηση και δέν τοῦ ἐπετρά-
πη νά πληροφορηθεῖ ἀντικειμενικά τὰ γε-
γονότα. Οἱ δημοσιογράφοι πού ἀνέλαβαν
ἐργολαβικά νά ἐκμεταλλευθοῦν τὰ λάθη, τίς
παραλείψεις και τήν ἀδικαιολόγητη ἀνοχή
τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡγεσίας, λεηλάτησαν
ἀνθρώπινες ὑπάρξεις στό θωμό τῆς τηλε-
θέασης και τῶν διαφημιστικῶν ἐσόδων, ἀν
και γνώριζαν ἐξ ἰδίων ὅτι ὅποιος «δικάζε-
ται» σέ συνθῆκες ἀκραίας δημοσιότητας,
κατακρεουργεῖται.

Ὅταν ἡ πληροφορία δέν διασταυρώνε-
ται ἀπό ἄλλη ἀνεξάρτητη πηγή, ὅταν ἡ
πλέον ἀξιόπιστη πηγή ὁμολογεῖται δημο-
σίως -και μάλιστα ἀπό «προοδευτικούς»
δημοσιογράφους- ὅτι εἶναι μιὰ ξένη μυστι-
κή ὑπηρεσία, ὅταν ὁ κάθε φυγόδικος κα-
μουφλαρισμένος στό σκοτάδι «ἀποκαλύ-
πτει», και ὅταν ὅλα αὐτά καθίστανται
«ἐγκυρες» πληροφορίες ἀρκεῖ νά πλήττουν
τό πρόσωπο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, τότε αὐτό
δέν λέγεται δημοσιογραφία, ἀλλά συντριβή
τῆς δημοκρατίας και λυντσάρισμα τῆς ἀν-
θρώπινης ἀξιοπρέπειας.

Ὁ δημοσιογραφικός χαφιεδισμός δέν
ἄφησε ἀλώδητο οὔτε και τόν Εἰσαγγελέα
τοῦ Ἀρείου Πάγου, τόν ὅποιο προσπάθη-
σε νά παγιδεύσει ὁ ἀστυνομικός συντάκτης
τῆς ἐφημερίδας «Βῆμα», καταγράφοντας
στό κινητό του τή συνάντηση τοῦ ἀνώτα-
του δικαστικοῦ λειτουργοῦ μέ τούς δημο-
σιογράφους τοῦ δικαστικοῦ ρεπορτάζ.

Στό ἀπόγειο τῆς τηλεοπτικῆς σφαγῆς
δικαίων και ἀδίκων ἀποκαλύφθηκαν τὰ
πλήρη στοιχεῖα κάθε καταγγελέντος κλη-
ρικοῦ, κατά παράβαση τῆς νομοθεσίας περὶ
προστασίας τῶν προσωπικῶν δεδομένων,
ἐνώ τήν ἴδια στιγμή ὁ 72χρονος σάτυρος τῆς
Κηφισιάς πού συνελήφθη νά διάζει 5χρονα
παιδάκια και νά ἐμπορεύεται τό πάθος του
μέσω διαδικτύου, προστατεύθηκε για νά
μὴν θιγεῖ ὁ ἴδιος και ἡ οἰκογένειά του.

Παράλληλα και ἐνώ ὅλα «ἦταν στό
φῶς», ἕνας ἀπό τούς «πατριάρχες» τῆς
κάθαρσης παραδέχθηκε δημόσια ὅτι ὡς ἐκ-
δότης ἐφημερίδας καταδικάσθηκε στό πα-

ρελθόν για κατασκευῆ πλαστῶν ἐπιστολῶν
πού στρέφονταν κατά κληρικῶν και τοῦ
Ἀρχιεπισκόπου. Ἐλάχιστοι πληροφορηθή-
καν τήν ὁμολογία του πού δέν ἀναπαρά-
χθηκε ἀπό κανένα κανάλι ἡ ἐφημερίδα, για-
τί κάτι τέτοιο θά κλόνηζε συθέμελα τό «κύ-
ρος» τῶν ἀποκαλύψεων του και τό «πάρ-
τυ» δέν ἐπρεπε νά σταματήσει ἄδοξα.

Ἀκόμη ἐγινε τεράστια ὑποκριτική προ-
σπάθεια νά πεισθεῖ ὁ λαός ὅτι ὅλοι οἱ θε-
σμοί και οἱ λειτουργίες ἔχουν τή δυνατότη-
τα τῆς αὐτοκαθάρσεως και τῆς αὐτορρυθ-
μίσεως, ἐκτός ἀπό τήν Ἐκκλησία πού δέν
ἔχει αὐτό τό δικαίωμα, γιατι δῆθεν εἶναι
ἕνα κλειστό κύκλωμα και δέν μπορεῖ νά
αὐτοκαθαρθεῖ. Ἐνώ ἡ δημοσιογραφία μπο-
ρεῖ...

Τὰ «παπαγαλάκια» τῆς ἐλληνικῆς δη-
μοσιογραφίας δούλεψαν ὑπερωρίες και
τώρα ἀρχίζουν νά θερίζουν τούς καρπούς
τῶν κόπων τους: Ἐκτέθηκαν οἱ ἴδιοι, οἱ
θεσμοί ροκανίστηκαν πρὸς ὄφελος τῶν
ἀντιπάλων τῆς πατρίδας μας, τό κοινὸ ἀη-
δίασε μέ ὅλους και κατέστη ἀκόμη πιὸ ἀδιά-
φορο, ἀκόμη και για τίς «ἀποκαλυπτικές»
ἐκπομπές τοῦ σύγχρονου μακαρθισμοῦ πού
ἔχασαν πάνω ἀπό τό 60% τῶν τηλεθεατῶν
τους, ὑπέστησαν μεγάλα πρόστιμα ἀπό τίς
ἀρχές και τώρα προσπαθοῦν νά ἐξασφαλί-
σουν τὰ ποσὰ αὐτά ἀπό τό τηλεοπτικὸ κοινὸ
μέσω τῶν εἰδικῶν τηλεφωνικῶν γραμμῶν.

Ἀναρωτήθηκε κανεὶς γιατι τώρα και
γιατι τόσο ἔντονα ξέσπασε αὐτή ἡ θύελλα;
Ποιοὶ κέρδισαν, ποιοὶ ἔχασαν και πότε θά
φανοῦν οἱ πραγματικὲς συνέπειες αὐτῆς τῆς
κρίσεως; Ποιοὶ θά εἶναι οἱ ἐπόμενοι στό-
χοι; Και τελικὰ ποὶς πραγματικὰ κατά-
λαβε τί ἐγινε;

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ «ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ»

Στὰ τηλεοπτικὰ φαινόμενα τῶν τελευ-
ταίων ἐτῶν συμπεριλαμβάνεται και ἡ συ-
νήθεια τοῦ διαλόγου τῶν προσκεκλημένων
μέσα ἀπό τὰ τηλεπαράθυρα. Ἡ συνήθεια
αὐτή βασίζεται ὑποτίθεται στήν πολὺ πλε-

ρο προσέγγισι και εξέτασι κάποιου θέματος. Στην πράξι έχει καταλήξει να γίνεται ένας «διάλογος» κωφών. Στο σημερινό σημείωμα θα δοῦμε ἀφ' ἑνὸς τὶς βασικὲς ἀρχὲς ἐπικοινωνίας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων και ἀφ' ἑτέρου τὴν διαστρέβλωσι τῆς ἐπικοινωνίας μέσω αὐτῶν τῶν τηλεοπτικῶν πρακτικῶν.

Ἡ ἀνθρώπινη ἐπικοινωνία ἔχει ἀναδειχθῆ σὲ μία σημαντικὴ τέχνη. Ἐρευνᾶται σήμερα ὄχι μόνον ἀπὸ τὴ Ἐπικοινωνιολογία, ἀλλὰ και ἀπὸ ἄλλες ἀνθρωπιστικὲς ἐπιστῆμες, ὅπως τὴν Ψυχολογία, τὴν Θεολογία (Ἠθικὴ τῶν Μέσων Ἐνημερώσεως), τὴν Κοινωνιολογία, τὴν Πολιτικὴ Ἐπιστήμη, κ. ἄ. Βασικὲς ἀρχὲς οἱ ὁποῖες διέπουν τὴν ὀρθὴ ἐπικοινωνία μεταξύ τῶν ἀνθρώπων εἶναι οἱ ἑξῆς:

Ὀπτικὴ ἐπαφὴ τῶν συνομιλητῶν. Ἐπειδὴ ἡ ἐπικοινωνία δὲν περιορίζεται μόνον στὰ λόγια ποὺ ἀνταλλάσσουν οἱ ἐπικοινωνοῦντες, ἀλλὰ στὴν ὅλη σωματικὴ τους ὑπόστασι (αἰσθήσεις, νόησι, συναισθήματα), γι' αὐτὸ εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ὀπτικὴ ἐπαφὴ τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἐπικοινωνοῦν, και μάλιστα σὲ ἀπόστασι ὄχι μεγαλύτερη τοῦ ἑνὸς μέτρου. Ἐὰν δὲν ὑπάρχει ἡ ὀπτικὴ ἐπαφὴ ὁ ἀνθρώπος ἔχει μειωμένη ἐπικοινωνία μὲ τὸν συνομιλητὴ του και ἡ προσοχή του μπορεῖ νὰ ἀποσπάται ἀπὸ ἄλλες καταστάσεις, ἀλλὰ και ἡ συμπεριφορὰ του νὰ μεταβάλλεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς μὴ αἰσθητῆς παρουσίας τοῦ συνομιλητοῦ του.

Κάθε φορὰ μόνον δύο ἀνθρώποι μποροῦν νὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους. Μέσα σὲ ἕνα κύκλο περισσότερων ἀνθρώπων / συνομιλητῶν ἕκαστος ἀνθρώπος ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ διαλέγεται και νὰ ἐπικοινωνῆ κάθε στιγμὴ μὲ ἕνα μόνον ἀνθρώπο. Ὅταν σὲ μία συζήτησι ὀμιλοῦν ὄλοι μαζί οὐδεὶς μπορεῖ νὰ προσέξῃ τοὺς πάντες και οὐδεὶς μπορεῖ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὸν διπλανό του. Ἡ ἐπικοινωνία προϋποθέτει νὰ δίνωμε ὅλη τὴν προσοχή μας μὲ τὴν νόησι και τὶς αἰσθήσεις μας στὸν συνομιλητὴ μας και συγχρόνως νὰ διαχειριζόμαστε τὰ συ-

ναισθήματα τὰ ὁποῖα μᾶς γεννῶνται ἀπὸ τὴν συζήτησι αὐτή. Αὐτὸ εἶναι δυνατὸ μόνον μὲ ἕνα ἀνθρώπο κάθε στιγμὴ.

Ἐπικοινωνία σημαίνει ὄχι ἀπλῆ συζήτησι, ἀλλὰ προσπάθεια κατανοήσεως τοῦ τι λέγει ὁ ἄλλος ἀνθρώπος. Γιὰ νὰ γίνῃ κατορθωτὴ αὐτὴ ἡ κατανόησι ἀπαιτεῖται νὰ μὴ ὑπάρχουν προκαταλήψεις, νὰ μὴ γίνωνται παρερμηνεῖς τῶν λεγομένων, νὰ μὴ διαστρεβλώνεται ἡ ἔννοια τῶν λόγων ἀπὸ τὰ μὴ συνειδητὰ συναισθήματά μας. Κατὰ τὴν Ψυχολογία βλέπομε τοὺς ἄλλους και ἀκοῦμε τὰ λόγια τους μέσω τῶν συναισθημάτων μας. Ὁ ἀνθρώπος, ὁ ὁποῖος δὲν μπορεῖ νὰ διαχειρισθῆ τὸν θυμὸ του (ἢ ἀκόμη χειρότερα, ποὺ δὲν συναισθάνεται τὸν θυμὸ του) μπορεῖ νὰ ἐπιτίθεται λεκτικῶς στὸν συνομιλητὴ του, ἀκόμη και στὴν περίπτωσι κατὰ τὴν ὁποῖα συμφωνοῦν!

Ἡ ἀνθρώπινη ἐπικοινωνία προϋποθέτει τὴν εἰλικρίνεια και τὴν εὐθύτητα στὴν ἔκφρασι σκέψεων και συναισθημάτων. Κατὰ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου μας τὸ ναὶ πρέπει νὰ εἶναι ναὶ και τὸ ὄχι ὄχι (Ματθ. 5, 37). Ὅταν ἀποκρύπτωμε τὶς σκέψεις και τὰ συναισθήματά μας ἀπὸ τὸν συνομιλητὴ μας δὲν ὑπάρχει πλήρης και ὀρθὴ ἐπικοινωνία. Ἀκόμη και ἡ διαφωνία και ἡ ἀντίθεσι μὲ τὸν ἄλλο μποροῦν νὰ γίνουν ἀποδεκτές, ὅταν γίνωνται μὲ εὐθύτητα ἀλλὰ και λεπτότητα, χωρὶς νὰ προσβάλλεται ἢ νὰ πληγώνεται ὁ ἄλλος.

Σὲ μία συζήτησι καθοριστικὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ συντονιστοῦ. Χρειάζεται νὰ γνωρίζῃ τὸ ἀντικείμενο τῆς συζητήσεως, νὰ γνωρίζῃ τὶς βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἐπικοινωνίας, νὰ ἀποδέχεται τὴν διαφωνία γιὰ τὴν ἀναζήτησι τῆς ἀλήθειας μέσα στὰ ὅρια τῆς εὐπρεπείας και τῆς εὐγενείας. Πολλὲς φορὲς θὰ χρειασθῆ νὰ εἶναι ὁ ἀντικειμενικὸς παρατηρητῆς· νὰ μὴ παθαίνεται γιὰ νὰ μπορῆ νὰ διευθύνῃ ἀμερολήπτως τὴν συζήτησι, νὰ διατηρῆ τὴν συζήτησι ἐντὸς τοῦ θέματος, νὰ συνοψίζῃ τὰ συμπεράσματα τῆς συζητήσεως. Συχνὰ, χρειάζεται νὰ εἶναι διακριτικὸς και ἄλλοτε παρεμβατικὸς γιὰ τὴν δια-

τήρησι ήρέμου κλίματος και τήν άποφυγή φραστικών άντεγκλήσεων και επίθέσεων.

Στις ήμέρες μας δλέπομε να κυριαρχούν στα τηλεοπτικά μας πράγματα οι αντίθετες τεχνικές μιάς διαστρεβλωμένης «έπικοινωνίας». Τηλεπαράθυρα και τηλεξοϋγκλες, στα όποια κυριαρχούν φωνασιές, συνθηματολογικός και λαϊκιστικός λόγος άνευ λογικών έπιχειρημάτων, άδυναμία διαλόγου και άπουσιάζει παντελώς ή έπικοινωνία μεταξύ τών συνομιλητών. Οι συμμετοχοι σε τέτοιου είδους έκπομπές επιλέγονται όχι με κριτήριο τήν γνώσι του θέματος, αλλά τήν άδυναμία τους να διαχειρίζωνται τα συναισθήματά τους, προκειμένου να δημιουργήται «θέαμα» από τήν λογομαχία και τις άντεγκλήσεις σε στυλ ρωμαϊκής άρένας με λογομάχους. Και αυτό γίνεται σκοπίμως

πρώτον για άποπροσανατολισμό τής σκέψης τών τηλεθεατών και δεύτερον για να προωθούνται κατευθυνόμενα συμπεράσματα, τα όποια δέν μπορούν να στηριχθούν στον λόγο ή στον διάλογο.

Τό χειρότερο όλων είναι ότι τα τηλεοπτικά ήθη έπηρεάζουν τήν ανθρώπινη έπικοινωνία τής καθημερινής ζωής και διαπιστώνομε έκπληκτοι ότι μικροί και μεγάλοι άντιγράφουν τόν ψευδώνυμο «διάλογο» τών τηλεοπτικών έκπομπών, μη γνωρίζοντες ότι έτσι άποκλείουν έαυτούς και άλλήλους από τό προνόμιο τής άυθεντικής έπικοινωνίας, τής έπαφής και οικειώσεως του λόγου και τής προσωπικότητος του άλλου άνθρώπου.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Οί παρακάτω συνθέτες, από τούς σημαντικότερους του 20ου αιώνα, Γάλλοι και οι δύο, ύπηρεξαν πιστοί κήρυκες του Χριστιανισμού, τόσο μέσα από τή ζωή τους όσο και μέσα από τήν έμπνευσμένη θρησκευτική τους μουσική. Ξεχωρίζουν για τή σεμνότητά τους, τήν ύπομονή αλλά και τή βαθειά πίστη στις δοκιμασίες που πέρασαν.

Francis Poulenc (1899 - 1963)

Οί γονείς του Φρανσίς Πουλένκ -ιδιαιτέρα ο πατέρας του- ύπηρεξαν πιστοί Καθολικοί. Η οικογένεια του πατέρα του είχε δημιουργήσει στα τέλη του 19ου αιώνα τή γνωστή φαρμακευτική εταιρία *Rhône - Poulenc*.

Ο Φρανσίς Πουλένκ, ένοιωσε έντονα τό «πνεϋμα τής πίστης» αρχικά, τό 1917, με τόν θάνατο του πατέρα του. Ο νεοκλασικός αυτός συνθέτης και από τούς σημαντι-

κότερους του 20ου αιώνα, έγραψε τήν πρώτη του θρησκευτική σύνθεση στα 1936, με τίτλο: «*Λειτουργίες για τή Μαύρη Παρθένη τής Ροκαμαντούρ*». Τό γεγονός που τόν όδήγησε να άνανεώσει τή θρησκευτική του πίστη και να ξεκινήσει τή σύνθεση έργων θρησκευτικής μουσικής ήταν τό παρακάτω: Τό 1936, κι ενώ ταξίδευε στη Νότια Γαλλία, έμαθε για τόν τραγικό θάνατο του φίλου του συνθέτη και κριτικού *Pierre - Octave Ferroud*, ο όποιος σκοτώθηκε σε τροχαίο. Με μιάς άλλαξε πορεία και κατευθύνθηκε στο σημαντικό προσκύνημα του Ροκαμαντούρ στη *Dordogne*. Τό ίδιο κιόλας βράδυ ξεκίνησε τή σύνθεση του πρώτου θρησκευτικού του έργου.

Κάποια σημαντική άλλαγή συνέβη μέσα του που τόν όδηγοϋσε από τότε και σε όλη του τή ζωή στην όλο και πιο έντονη προσέγγιση του Θείου.

Στὰ ἐπόμενα χρόνια τῆς ζωῆς του θὰ συνθέσει πολλά καὶ ὑπέροχα ἔργα, ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ του συναίσθημα: «*Λειτουργία σὲ Σὸλ Μείζονα*», «*Τέσσερα Μοτέτα γιὰ μιὰ ἐποχὴ Μετανοίας*», «*Φόδος καὶ Τρόμος*», «*Ἐκλεκτό μου ἀμπέλι*», «*Περίλυπος ἐστὶν ἡ Ψυχὴ μου*», «*Stabat Mater*», «*Διάλογοι Καρμηλιτισσῶν*», «*Gloria*», καὶ πολλὰ ἄλλα.

Σημειώνει εὐστοχα ἡ Ἑλένη Κουλουμπαρίτση στὸ ἀξιόλογο βιβλίο της «*Ὅταν ἡ εὐλάβεια γίνεται τραγουδι...*». «*Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τοῦ Πουλένκ, εἶναι ἡ ἐκφραση τοῦ θρησκευτικοῦ του συναίσθηματος ὁμοίου μ' ἐκεῖνο, πού ὅπως λέει ὁ ἴδιος συναντᾷ κανεὶς σ' ἓναν ἀπλὸ εφημέριο τοῦ χωριοῦ...*».

Olivier Messian (1908 - 1992)

Ἄπὸ τοὺς σημαντικότερους Γάλλους συνθέτες καὶ καθηγητές. Ἐδειξε ἀπὸ νεαρῆ ἡλικία τὰ μουσικά του χαρίσματα (ἀπὸ 8 ἐτῶν ἄρχισε νὰ συνθέτει μουσική!). Αἰχμάλωτος πολέμου (1940 - 1942) στὸ Στάρλαγκ τοῦ Γκέρολιτς, συνθέτει ἐκεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματά του, τὸ «*Κουαρτέτο γιὰ τὸ Τέλος τοῦ Χρόνου*», πού δόθηκε σὲ πρώτη ἐκτέλεση μέσα στὸ στρατόπεδο συγκέντρωσης τοῦ 1941. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του (1942) γίνεται καθηγητὴς στὸ Ὁδεδεῖο τῶν Παρισίων καὶ ἐκεῖ διδάσκει ἀλληλοδιαδόχως ἁρμονία, ἀνάλυση, αἰσθητικὴ καὶ ρυθμὸ καὶ ἀπὸ τὸ 1955, μουσικὴ φιλοσοφία.

Ὅπως σημειώνει στὸ *Λεξικὸ τῶν Συνθετῶν* ὁ ἔγκριτος ἱστορικὸς Rolland de Candé «*Ἡ ἔμπνευση τοῦ Μεσσιὰν πηγάζει καὶ ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ του πίστη*». Καὶ πραγματικά, ἤδη ἀπὸ τὸ 1931 στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ ἔργου του «*Λησμονημένες Προ-*

σφορές» ὁμολογεῖ τὴ χριστιανικὴ του πίστη, ἡ ὁποία καθρεπτίζεται σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ κατοπινὰ του ἔργα.

Γιὰ τὸ ἔργο του «*Εἴκοσι δλέμματα στὸ βρέφος Ἰησοῦ*», σχολιάζοντας ὁ ἴδιος ὁ Μεσσιὰν τὸ πνευματικὸ νόημά του, πού εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴ Θεία Γέννηση, τονίζει τὶς τρεῖς βασικὲς ἐννοιες πού τὸν ἐνέπνευσαν: *Ἐκκλησία, Θεία Κοινωνία, Ἀνάσταση*.

Στὸ ἔργο του «*Τρεῖς μικρὲς Λειτουργίες τῆς Θείας Παρουσίας*», τὸ ὁποῖο πρωτοπαρουσιάστηκε τὸ 1945 μὲ ἐκλεκτὸ ἀκροατήριο (Ἐλνάρ, Πουλένκ, Μπράκ, Χόνεγκερ, κ. ἄ.), τὴν ποίηση ἔγραψε ὁ ἴδιος ὁ Μεσσιὰν καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει ἐκεῖ, τὴν θεολογικὴ του κατάρτιση καὶ βαθύτητα:

*«Εἶναι πιὸ δυνατὴ ἀπ' τὸ θάνατο
ἢ Ἀγάπη Σου.*

Εἶσαι κοντὰ κι εἶσαι μακριά.

Εἶσαι τόσο σύνθετος καὶ τόσο ἀπλός.

Ἐσὺ σαι τὸ οὐράνιο τόξο τῆς Ἀγάπης.

Ἐσὺ σαι τὸ μοναδικὸ πουλὶ τῆς

Αἰωνιότητος».

Τὰ ἔργα του πού εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ του πίστη εἶναι πολλὰ καὶ σημαντικά. Συχνὰ χρησιμοποιεῖ σ' αὐτὰ ὑπέροχους ποιητικὸς τίτλους: «*Ἡ ἐμφάνιση τῆς Αἰώνιας Ἐκκλησίας*», «*Χρώματα τῆς Οὐράνιας Πολιτείας*», «*Ὁράματα τοῦ Ἀμήν*», κ.λ.π.

Ἡ Ἀθηνᾶ Σπανοῦδη χαρακτηρίζει πολὺ πετυχημένα τὴν τέχνη καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ συνθέτη σὲ σχέση μὲ τὴ θρησκευτικότητά του ὡς ἑξῆς: «*Μὲ τὴν ἰδιαίτερη εὐαισθησία καὶ τὴ μοντέρνα τεχνικὴ του μᾶς ξαναδίνει τὸ θρησκευτικὸ θέμα σὲ νέες φόρμες*».

A. Γ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΤΙΜΕΣ ΣΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ κ. ΔΑΪΚΟ

Ο σεβαστός μας πανεπιστημιακός διδάσκαλος, φίλος, και παλαιός πολύτιμος συνεργάτης χριστιανικών προσπαθειών και καλών έργων ομότιμος καθηγητής κ. Γ. Δαΐκος έτιμήθη προσφάτως από διάφορες πλευρές. Η 'Ακαδημία 'Αθηνών τον περασμένον 'Οκτώβριο 2004 τον έτιμήσε με τὸ χάλκινο μετάλλιο της για τις εκατό πρωτότυπες έρευνητικές εργασίες του, για τις όποιες υπήρξαν χίλιες έτεροαναφορές, για τὰ συγγράμματά του και για τὸ διδακτικό του έργο.

Έξ άλλου ή 'Ιερά 'Αρχιεπισκοπή από κοινοῦ με την 'Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου 'Αθηνών όργανωσαν πρὸς τιμήν του στο παλαιό βουλευτήριο την 17.2.05 λαμπρή απογευματινή εκδήλωση - συμπόσιο με γενικό θέμα «'Αρρώστια και άνθρωπος». Σ' αυτήν ο αίδεο. πρωτοσύγγελος π. Θωμάς Συνοδινός έκαμε την παρουσίαση του συμποσίου. Μετά από αυτόν ο καθηγητής κ. Γ. Δαΐκος μίλησε πάνω στο θέμα «'Αρρώστια και άνθρωπος». Περιέγραψε τη θέση που παίρνει ή αρρώστια, αναπόφευκτα εμφανιζόμενη, στη ζωή του ανθρώπου, με τις αρνητικές αλλά και τις θετικές της πλευρές. Επίσης μίλησε για τὸ ρόλο του γιατροῦ, στον όποιο βασικό στοιχείο εΐναι ή αγάπη πρὸς τὸν άρρωστο.

Κατόπιν ο καθηγητής κ. Γεώργιος Κρεατσάς, πρόεδρος της 'Ιατρικής Σχολής και της 'Ελληνικής Μαιευτικής και Γυναικολογικής

'Εταιρείας έπεσήμανε την καιρία θέση που παίρνει στη ζωή της γυναίκας ο πόνος τῶν τοκετῶν της. Ο έπίκουρος καθηγητής της χειρουργικής κ. Βασίλειος Κέκης μίλησε για τὸν φόβο του θανάτου που συνέχει τὸν χειρουργούμενον άρρωστο και την ανάγκη που αυτός έχει και από την πίστη και από την αγάπη. 'Αλλά και γὰ την ανάγκη του χειρουργοῦ νὰ αισθάνεται ότι στο έργο του τὸν παραστέκει ο Θεός.

Ο έπίκουρος καθηγητής κ. Σεραφεΐμ Νανᾶς περιέγραψε την ιδιαιζόντως λεπτή θέση και τις ανάγκες του άσθενοῦς που βρίσκεται στην αίθουσα της έντατικής θεραπείας. Η Δις 'Ελισάβετ Χαραλαμπίδου διδάκτωρ της Νοσηλευτικής διευθύντρια στο νοσοκομείο Ε. Ε. Σταυροῦ, πρόεδρος του Έθν. Συνδέσμου Νοσηλευτῶν 'Ελλάδος, ξεδίπλωσε τὸ μέγα πλάτος και βάθος του έργου της νοσηλεύτριας στο πλάϊ του άρρώστου.

Τὸ συμπόσιο έκλεισε με έμπνευσμένη όμιλία του ο Μακ. 'Αρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος. Ο όποιος έτόνισε την σημασία της πώσεως του ανθρώπου στην εμφάνιση της άρρώστιας, αλλά και στην έποικοδομητική επίδρασή της από κεί κ' έπειτα στην πνευματική πορεία του μεταπτωτικοῦ ανθρώπου. Τελειώνοντας απένειμε στον καθηγητή κ. Δαΐκο τὸν Χρυσὸν Σταυρὸν του 'Αγίου Διονυσίου, πολιούχου τῶν 'Αθηνῶν.

Θ. Κ.

«ΑΚΤΙΝΕΣ», Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεΐ την 1ην εκάστου μηνός. Ίδιοκτήτης: «Χριστιανική Ένωσις Ακτίνες», οδός Καρύτη 14, 105 61 'Αθήναι, Τηλ. 3235-023. Έκδότης και Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. 'Ιατροΐδης, Παρθενώνος 26, 117 42 'Αθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ίπποκράτους 189, 114 72 'Αθήναι. Τιμή τεύχους € 0,90. Έτησίαι συνδρομή, έσωτερικού € 9, έξωτερικού 30 S.U.S.A. Η διευθυναίς επιφυλάσσει εις έαυτήν τὸ δικαίωμα νὰ μη δημοσιεύη ή νὰ συντέμνη κατά την κρίσιν της οίονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύόμενα ή μη, δέν επιστρέφονται. Αναγγελία εντύπων εν γένει και βιβλιοκρισία δέν δημοσιεύονται. ΚΩΔΙΚΟΣ: 1692.

Τόπος εκδόσεως 'Αθήναι, 'Απρίλιος 2005

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Άπο τίς έκδόσεις «Η Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ:

π. ΗΛΙΑ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

○ **ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ**

Προβληματισμοί και προτάσεις

ΤΡΕΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΙΕΡΕΣ:

○ **Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΕΝΟΣ ΑΓΙΟΥ**

Νικόλαος Μύρων τῆς Λυκίας

○ **ΑΦΥΠΝΙΣΤΗΣ ΣΤΟΝ ΜΩΡΙΑ**

Ίγνάτιος Λαμπρόπουλος

○ **Ο ΧΡΙΣΤΟΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ**

Άλέξανδρος Γκιάλας (Γ. Βερίτης)

***

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ίστορία - Παιδεία

*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

***

Έκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗ

ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Χρῦσανθος ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος
Ὁ Κύπρου Μακάριος Β΄
Ὁ Κασσανδρείας Εἰρηναῖος
Ἰωακείμ Γ΄ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

***

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τὸ ἀληθινὸ τοῦ πρόσωπο καὶ
ὁ συμβολισμὸς τοῦ ἔργου τοῦ

***

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικῶν ἐπιστημῶν

Ἐπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρύτση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283